

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Počátky vzdělávání v Prachaticích

Zaměřeno na Obecnou školu českou

Vedoucí práce : PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce : Iveta Juřicová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3

Forma studia: prezenční

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Iveta Juřicová

„Děkuji vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

OBSAH

ÚVOD	6
1 STRUČNĚ SITUACE PŘED ZALOŽENÍM OBEČNÉ ŠKOLY ČESKÉ (1881)	9
1.1 ŠKOLSTVÍ	9
1.1.1 Literátská škola	11
1.1.1.1 Důkazy o její rané existenci	11
1.1.1.2 Mistr Jan Hus a literátská škola.....	13
1.1.1.3 Školní poměry, bakaláři, kantoři a jejich plat	14
1.1.1.4 Povinnosti učitelů	16
1.1.1.5 17.–18. století.....	16
1.1.1.6 Ti, kdo navštěvovali literátskou školu	17
1.1.2 Gymnázium	18
1.1.2.1 Německé gymnázium	18
1.1.2.1.1 Žactvo, vyučování a profesorský sbor	18
1.1.2.1.2 Nová budova	19
1.1.2.1.3 Studentský útulek a následný pád gymnázia.....	20
1.1.2.2 České gymnázium	21
1.1.2.2.1 Žactvo, kantoři a němečtí obyvatelé	23
1.2 NÁRODNOSTNÍ PROBLÉM	24
2 OBEČNÁ ŠKOLA ČESKÁ.....	26
2.1 ZALOŽENÍ INSTITUCE, VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI.....	26
2.2 SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ A CHOD ŠKOLY DO ROKU 1918.....	28
2.3 UČITELSKÝ SBOR.....	29
2.4 ŠKOLOU POVINNÁ DÍTKA, ŠKOLNÍ VÝUKA.....	31
2.5 KULTURNÍ ŽIVOT ŠKOLY.....	33
2.6 OBEČNÁ ŠKOLA ČESKÁ V LETECH 1918 AŽ 1938.....	34
2.6.1 Československo a nižší školství.....	34
2.6.2 Nastalé změny a nová školní budova.....	35
2.6.2.1 Žactvo	35
2.6.2.2 Dary a vzdělávací pomůcky	35
2.6.2.3 Nová školní budova	35
2.6.3 Kantorský sbor.....	37
2.6.4 Kulturní vyžití a rekreace.....	38
2.6.4.1 Pravidelné oslavy.....	38
2.6.4.1.1 28. říjen.....	38
2.6.4.1.2 Narozneniny prezidenta republiky.....	38
2.6.4.1.3 Vánoce a péče o chudé děti.....	39
2.6.4.1.4 Dětský den	39
2.6.4.2 Příležitostná oslava.....	39
2.6.4.3 Školní výlety a rekreace.....	40
2.6.5 Střípek ze zajímavostí.....	40
2.7 OBEČNÁ ŠKOLA BĚHEM OKUPACE A PRVNÍ LÉTA PO OSVOBOZENÍ	41
2.7.1 Školské změny obecně.....	41
2.7.2 Prachatice jako součást Říše.....	42
2.7.3 Využití prostorů Obecné školy a výuka.....	43
2.7.4 Školní budova těsně před osvobozením a rok 1949.....	43
ZÁVĚR.....	45

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	48
PŘÍLOHY.....	49
ABSTRAKT.....	56
ABSTRACT	57

ÚVOD

Pedagogika volného času se na první pohled nijak zvlášť nevztahuje k základnímu vzdělávání, čehož se týká téma práce, ale po zamyšlení se lze dojít k závěru hovořícím o úzkém vztahu této části pedagogiky a formy vzdělávání. Obecnou školu založenou roku 1881 navštěvovaly jak městské děti, tak děti z okolních vesnic. Z vyprávění své babičky vím, že právě vesnických dětí se po konci výuky týkala práce na poli či výpomoc na chodu domácího hospodářství vůbec. Volných chviliek měly málo. Městské děti na tom byly poměrně lépe. Každopádně pracovní vyčerpání některých rodičů byla na konci 19. století stále vysoká. Škola měla (a má) jakousi zastupitelskou funkci rodičů, proto byla v té době téměř jediným plně funkčním zdrojem poučení a společensky přijatelných hodnot, chci tím říci, že dětem poskytovala inspiraci (v rámci možností té doby samozřejmě) k volným chvílím. Zda-li toho využily, je věc druhá.

K bakalářskému bádání jsem si vybrala Obecnou školu českou v Prachaticích, poněvadž v Prachaticích žiji a protože jsem o ní měla nejméně znalostí v porovnání s ostatními školami a pamětihodnostmi ve městě vůbec. Ve své práci bych chtěla zjistit, následně popsat a mnohdy i shrnout jaké okolnosti přispěly k založení této školské instituce, jakým způsobem probíhala výuka, složení učitelského sboru a podmínky k živobytí místních kantorů, jakým předmětům bylo vyučováno, jak se škola angažovala v kulturním dění a podobně. Důležité jsou podle mne i informace týkající se různých darů a grantů pro ústav, informace vysvětlující stavbu nové školní budovy. Zajímavě vzhlízející je i otázka vztahující se k rekreaci žáků a kantorů během první republiky.

Mým plánem je zaměřit se na vývoj školy během dějinných období 1881–1918, 1918–1938, 1938–1949. V jednotlivých obdobích bych ráda řešila výše zmíněné otázky doplněné například podkapitolou o počtu dětí ve školních letech či o konkrétních oslavách během roku. Před samotnou kapitolou o obecné škole zařadím kapitoly popisující společenskou situaci a stručný popis mnou vybraných škol založených před položením základního kamene výchovně-vzdělávacího ústavu. Končím rokem 1949, protože název či termín obecná škola oficiálně zanikl a byl nahrazen novým. Budova svému účelu slouží dodnes.

O historii města je mnoho informací. Existují v publikované i v ústní formě. Sama bych své vědomosti o starobylém městě sepsala, ale nejsem si jistá, zda by byl výsledek dostatečně uspokojivý. Snad nebude na škodu, když využiji stručný, ale krásnou češtinou psaný popis Prachatic ze zdejšího Průvodce Prachaticemi původně sepsaným roku 1905 a fotoreprintovaným až roku 1995. Jeho informační tok může v současném člověku vyvolat lehký úsměv doprovázený i výrazem nevole, ale mně se zdál prezentován milou formou a rozhodně jako hodný zveřejnění v rámci mé bakalářské práce.

„Prachatice leží mezi 31 ½ ° východní délky a 49 ° severní šířky v kotlině na úpatí hor Zdenice, Jelemka, Libichov (Libín 1098 m vysoký s rozhlednou korunního prince Rudolfa 27 m vysokou), Černý, Cvrčkovice, Osek a Šibeničná. Svahy těchto vrchů pokryty jsou od poloviny lesy jedlovými, částečně borovými, modřínovými a bukovými. Prachatice, ležící na rozhraní vlastní Šumavy a roviny vodňanské a budějovické, mají podnebí smíšené obou těchto krajin. (...) Prachatické okolí náleží útvaru prahornímu. Vnitřní město zachovalo si dosud ráz města opevněného, dosud viditelné jsou zbytky hradeb a bašt. K severu, při silnici k Vodňanům a k jihovýchodu, při silnici ke Krumlovu je předměstí dolní. K jihu, při silnici Volarské jest předměstí horní. Středem města jest obdélníkové náměstí, v jehož středu tkví se v kašně posazené mramorové poprsí císaře-germanisátora Josefa II. (...). Na místě tom stávala dříve starodávná kašna s českým nápisem a sochou spravedlnosti. Toho však zdejší německý furor nesnesl a starou kašnu odstranil a sochu spravedlnosti postavil na Šibeniční vrch, odkud letos převezena byla do nově zřízeného městského muzea. (...) Domy města vnitřního jsou většinou ze století XVI., z nichž nejpamátnějšími jsou následující: gotický chrám sv. Jakuba, pocházející ze století XI. (...) městská brána dolní postavena roku 1527 s obrazem Viléma z Rožmberka v rytířském brnění na koni.“¹

Ohledně založení města existuje několik pověstí (viz kapitola 1.2 Národnostní problém). Nicméně Prachatice byly původně majetkem královským. (...) Až do roku 1420 Prachatice velmi vzkvétaly a byly předním obchodním městem a nabyly různých výsad. Z doby té datuje se památné, po dnes udržované zvonění o desáté hodině večerní, které kdysi určovalo směr ze „Zlaté stezky“ zbloudilým z Pasova jdoucím solnařům do Prachatic. Dne 13. listopadu roku 1420 dobyl Žižka Prachatice a tím skončila první

¹ Průvodce Prachaticemi: Fotoreprint původního vydání z 1905. Prachatice: FOTOČAPEK, 1995. s. 5–8

*perioda města, která snad byla nejšťastnější dobou.*² Po bitvě u Lipan se městu znovu dostalo postu města královského. Chodem času měnilo své majitele, mezi kterými byl i Petr Vok. Město v šumavské kotlině zažilo svůj další rozvoj v 16. století, ze kterého pochází mnoho pamětihodností, a zároveň po něm následující úpadek v 17. století. 19. století přineslo stavbu železnice nejprve ve směru Prachatice–Vodňany, později směr Prachatice–Volary. Významné stavby pocházejí i z 20. století. Během druhé světové války bylo město připojeno k Říši. Od roku 1981 se město může chlubit jakýmsi statutem Městské památkové rezervace.

2 *Průvodce Prachaticemi: Fotoreprint původního vydání z 1905. Prachatice: FOTOČAPEK, 1995. s. 25–26*

1 Stručně situace před založením Obecné školy české (1881)

1.1 Školství

První škola v Prachaticích spadá do dějinného období 13. století, proto je nutné zahájit tuto práci školskými poměry středověku.

Středověké studium na tamních školách bylo založeno na septem artes liberales, neboli na sedmeru svobodných učeních, což zahrnovalo nižší stupeň (trivium) tvořený gramatikou, dialektikou/logikou a rétorikou, a vyšší stupeň (kvadrimum). Podmínkou k postupu do kvadrimia bylo získání vědomostí z předchozího stupně. Pokud bych se měla vyjádřit ke stylu výuky, obsahem by bylo ne příliš kladné hodnocení, neboť žáci se učili formou memorování, tj. učením se nazpaměť. Mechanicky si zapamatovali gramatická pravidla, žalmy, modlitby, sentence.³ Nejsm si jistá, zda je toto zrovna ten nejvhodnější způsob vyučování, ale zároveň jsem si vědoma skutečnosti, která podporuje historický vývoj věci. Lidově řečeno, nějak se začínat muselo.

První školy byly církevní, následovaly školy klášterní, v sídlech biskupů se zakládaly katedrální školy. Kromě trivium a kvadrimia bylo podstatné studium náboženství, což zajišťovalo větší informovanost vyšších sociálních vrstev o dané problematice. Bylo jaksi žádoucí poučit o základech křesťanské víry i širší sociální vrstvy, k čemuž sloužily farní školy.⁴ S rozvojem měst ve 13. století vznikaly první farní školy městské.

Poněvadž školní služba byla spojována se službami pro kostel, býval učitelem také varhaník, zvoník či kostelník. Kromě katechismu se učilo čtení, psaní a začátkům počtů. Kdo se chtěl stát správcem školy, musel prokázat zvláštní zkouškou svou způsobilost u kapitulního scholastika. To byl nejvyšší představitel škol v diecézi a rozsuzoval všechny spory školních správců a měl moc trestat neposlušné i zabavením úřadu.⁵ Pro spojitost, která byla mezi školou a farou, stávaly školy nedaleko kostela, v mnoha případech i na hřbitovech. Postupem růstu různých výsad a privilegií nová města „opatřovala školní dům“ pro své školy a rovněž i plat pro učitele, a proto si osobovala i právo volit školního správce. Scholastikovi svou volbu jen oznamovala. Městská rada,

3 SOMR, M., et al. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 27

4 JÚVA, V. *Stručně dějiny pedagogiky*. Brno: PAIDO, 2003. s. 17

5 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: ONV, 1969. s. 13

vlastník školy, najímala učitele a jeho pomocníky a vydávala vyučovací řád.⁶

Založením vysokého učení v Praze roku 1348, ujala se univerzita správy nad všemi nižšími školami v českém království. Městské farní školy tak začaly přebírat novou funkci, tj. přípravu dětí pro studia na univerzitě.⁷ Univerzity se jaksi vyšplhaly na post center vyšší vzdělanosti, kde se v jedincích pěstovala úcta k vědám a umění. Organizačně byly vyšší školy tvořeny z artistické, teologické, lékařské a právnické fakulty.⁸

Výuka měla základ v triviu. Vznikaly pak i partikulární školy, na nichž se vyučovaly části toho, na co se zaměřovalo vysoké učení, tj. mluvnice, výmluvnost, logika. Učitel venkovské, triviální či farní školy se nazýval kantor, jeho pomocník byl sukcentor. Co se týče učitelského platu, zmiňuje se o něm Josef Mašek ve svých Pamětech o školách a učitelích na Prachaticku, kterého inspiroval Zikmund Winter: „*Uvážíme-li, že císařský harcéř měl ročně 205 kop a příspěvek na šat, vidíme, že žádný učitel se platem nevyrovnal nejnižšímu služebníčku.*“⁹

Žáci (scholárové) ještě neměli povinnou školní docházku. Školu navštěvovali jen chlapci ze svobodných rodin, děti rodin poddaných musely mít k účasti na školní výuce svolení vrchnosti. Žáci chudých rodičů se nazývali žebráčkové. Měli ve škole k dispozici společný byt, komoru a za to školu i kostel zametali, myli, vytápěli a opatrovali dřívím. Byli svěřeni dohlížiteli, který je vodil do kostela a honil na almužnu. Druhou dohlížecí vrchností byl farář, třetí pak univerzita a to buď její rektor nebo děkan artistické fakulty.¹⁰

Nejinak tomu bylo i v Prachaticích. I zde měli farní školu, později městskou a partikulární. O místní literátské škole se říká, že je nejstarší z celého království. Avšak existují informace, jež tvrdí, že netolická škola fungovala už v období Přemyslovského rodu.

6 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: ONV, 1969. s. 13

7 Tamtéž, s. 14

8 JÚVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: PAIDO, 2003. s. 17–18

9 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: ONV, 1969. s. 15

10 Tamtéž

1.1.1 Literátská škola

Není znám přesný datum založení školy, existují pouze hypotézy opírající se o základ několika dochovaných pramenů. Dříve prachatické občany spojovala domněnka, že se o ní žádné zprávy mladší 16. století nezachovaly, ale postupem času máme tu možnost přesvědčit se alespoň částečně o opaku. Budova školy byla pravděpodobně dům č. 29, jeho pozdější přístavba je dům č. 30 (viz Příloha I). S touto školou je spojeno kromě jiných, o nichž se zmíním na konci kapitoly, i jméno mistra Jana Husa, který ji dle pověsti navštěvoval. Pravím pověsti, ale nachází se více a více pramenů povyšující hypotézu v pravdu.

1.1.1.1 Důkazy o její rané existenci

V pohraničním starobylém městě Prachaticích byl postaven kostelík sv. Petra a Pavla, který pravděpodobně vysvětil sv. Vojtěch. Literátská škola, jež byla založena k oslavě služeb božích, vznikla prý již ve 13., nejpozději 14. století. Byla školou zpěváků a snad již dříve byla u ní zřízena i škola literní.¹¹ Pan Mašek ve své knize Paměti o školách a učitelích na Prachaticku na tuto informaci navazuje zápisem z kroniky Obraz minulosti starožitného města Prachatic: *„Velmi záhy a snad již před 14. stoletím zaráží se tu škola literátů neboli společnost zpěváků ke zvelebení a oslavení služeb božích, jelikož Vilém u Rožmberka, když ji ve druhé polovici 16. století obnovuje, výslovně praví, že v Prachaticích od starodávna bývala. Tato škola literátská neb zpěvácká byla ale toliko větví neb jinou třídou školy, ve které se vždy literní umění žákům přednášelo. A do dneška stojí, jak ústní podání učí a sešlá výstavnost i všeliké nápisy na vnější straně k zahradě u dolejší brány dosvědčují, to stanovení obývá nyní učitel školy prachatické, ale již v 16. století byl (rozuměj školní dům) za obydlí rektora školy prachatické ustanoven, k čemuž již od svého vystavění sloužil, jen že se tam jindy bezpochyby také žactvo scházelo a cvičilo.“*¹²

11 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatic: ONV, 1969. s. 16

12 Tamtéž, s. 16–17

První bezpečné a spolehlivé svědectví o městské škole v Prachaticích se zachovalo již z roku 1383. Jedná se o kauzu, kdy mlynář Henslin Rotlinův společně se svým druhem zavraždili mlynáře Woolebnera v ulici vedle školy.¹³ Pokud by ve městě nebyla škola, proč by se o ní kronika zmiňovala ?

Následující důkaz potvrzující bytí školy pochází z roku 1388, kdy se na zadní straně dochované listiny zachoval latinský přípisek, jenž kromě stručného obsahu listiny udává údaj, že z odváděných šestnácti grošů ze vsi Zdenice má být placen i školní mistr.¹⁴ Jak se mistr jmenoval tento údaj neudává. Udává jej až kauza Petra Bosserpelicza, o které píše i výše zmíněný Josef Mašek: „*Jednoho listopadového dne se sešli členové městské rady prachatické, aby posoudili vinu Petra kožešníka a stanovili pro něho odpovídající trest. Dopustil se zločinu tím, že pomáhal při několika vraždách, a to při zabíjení pekaře Hunzuguella a jakéhosi kováře z Pasova. Další vinou byla jeho účast a pomoc při zavraždění rektora prachatické školy Štěpána. Za tyto činy byl Petr odsouzen ke ztrátě cti, víry a občanského práva a musel opustit Prachatice. Zasedání se konalo 25. listopadu 1392.*”¹⁵

Roku 1557 byla vystavěna nová školní budova, je zachována dodnes a nese číslo popisné 30. Poukazuje na to právě kominický účet z roku 1659, který se zmiňuje o dvou komínech ve škole.¹⁶

Z období 15. století se moc pramenů zřejmě nedochovalo. Ovšem ze šestnáctého a sedmnáctého století pochází o školní instituci několik informací. Týkají se převážně studentů a bakalářů, kteří se často měnili.

13 STARÝ, V. Počátky českého školství na Prachaticku. *Listy Prachaticka*. 1995, roč. 3, č. 247, s. 10

14 Tamtéž, s. 10

15 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: ONV, 1969. s. 16

16 Tamtéž, s. 18

1.1.1.2 Mistr Jan Hus a literátská škola

Na počátku jsem zmínila jeho spojitost s prachatickou školou. Zatímco to dosud bylo jen součástí pověsti, dnes můžeme předložit hned několik důkazů hovořících o jeho skutečném pobytu v Prachaticích a navštěvování tehdejší školní instituce.

Jedním z nich je již zmíněná kauza z roku 1392, neboť Hus přišel do Prahy asi kolem roku 1390. Období dvou let není nijak dlouhé, abychom si nedovolili nevyslovit domněnku, že škola v Prachaticích již existovala v době pobytu Husova v Husinci před jeho odchodem do Prahy, tj. před rokem 1390. Tím se ještě víc potvrzuje historické jádro ústní tradice, že Jan Hus navštěvoval školu v Prachaticích.¹⁷

Touto tematikou se vůbec zabývalo a zabývá mnoho autorů, ovšem podrobnějších informací o mistrových literátských studiích je jako šafránu. Pokud přistoupím k tvrzení, které stanovuje jeho rok narození na 1371, mohl školu navštěvovat přibližně nejdéle do roku 1390. Jaroslav Nečas ve své knize *Mistr Jan Hus a Husinec o prachatických studiích* hovoří jako spíše o možné pravdě, kterou ale nikdo nedokázal, ani nevyvrátil.¹⁸ Oproti tomu Miloš Václav Kratochvíl nijak nepochybuje, píše tak o Husově dlouhé cestě ke kněžskému vzdělání: „*Jeho první zastávka byla nepochybně na farní škole v blízkých Prachaticích. Hus znal Prachatice již z dřívějších cest s otcem na prachatické trhy a jarmarky.*“¹⁹

O Husovi a mimo jiné i o Janu Žižkovi se zmiňuje popisek v Průvodci Prachaticemi z roku 1905 a znovu fotoreprintovaného roku 1995: „*Bývalá škola Prachatická, vedle kostela děkanského, v čp. 29, do níž chodil Jan Hus a Jan Žižka (...)*“.²⁰

Tuto kapitolu zakončuji ještě jednou velmi zajímavou událostí. Když totiž po bělohorské bitvě jezuité také v Prachaticích podél cesty k Vimperku z celého okolí pálili snesené knihy na navršené hranici a domácí i okolní obyvatelstvo muselo být přítomné a sledovat celé toto divadlo, volali posměšně prachatictí odpadlíci na husinecké sousedy: „Ejhle, vizte, jak váš Hus pěkně hoří!“ Na to Husinečtí pohotově odpovídali: „Jak jste si ho vychovali, tak ho máte!“ To jistě by mohlo svědčit o tom, že Hus byl vychováván a vzděláván na prachatické škole.²¹

17 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatic: ONV, 1969. s. 16

18 NEČAS, J.; STARÝ, V. *Mistr Jan Hus a Husinec*. Praha: Svěpomoc, 1969, s.7

19 KRATOCHVÍL, M. V. *Jan Hus*. Praha: Naše vojsko, 1952. s. 5

20 *Průvodce Prachaticemi: Fotoreprint původního vydání z 1905*. Prachatic: FOTOČAPEK, 1995. s. 9

21 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatic: ONV, 1969. s. 18

1.1.1.3 Školní poměry, bakaláři, kantoři a jejich plat

Poměry na škole nebyly zrovna malebné. Bohužel informace k tomuto tématu pochází až z druhé poloviny 16. století. Tato zpráva pochází z roku 1554: „*Předkem službu svú volnú a ve všem mně možnú hotovú Vaší opatrnosti porgmistře a páni mně laskavě přízniví vzkazují. Přitom nepochybuji, že v paměti míti ráčíte když sem za správce školy přijat byl, abych jestliže bych ublížení své nějaké spolu s pomocníkem totižto s kantorem měl, aneb v něčem seznal, k regentům školy aneb kollátorům se utekl a své outočiště měl. (...) Předkem nepochybuji, že vědomost míti ráčíte a z funer vyberouc časem 15 kop, jej sám 1 kopu, 2 kopy, 3 kopy, z takový summy nám nedává než 4 groše, v tom moji žáci hynouti mušeji a z takový summy ráčíte znáti jim nemuožem nic uděliti, nýbrž k tomu se blíží, že já jich dále u sebe zdržovati nebudu motci. Druhý: Co se nám dáti má, toho nám se zadržuje a na to zapomíná. Třetí: Vod votyvy neb requiem má se nám, jak jsem se doptal, tři groše dáti, vydává než dva groše. Čtvrtý: Octava jakž se zpívá vo tělu Buožím, odtudž nám přijíti má deset grošů míšenských, nám zadržuje. Pátý: Až za strany stravy stěžovati měl, však já časem na málu přestanu, toho pomíjí, však má-li kdo stiežnost nad tím nepochybuji, že v to nahlédnouti ráčíte. Ty věci Vašim opatrnostem jsem stížiti mušel, čehož věřím i s kantorem mejm, že k nápravě přivésti ráčíte, což když se stane slibuji ve všem svú hotovú službu k Vašim opatrnostem prokázati. Baccl. Sckolae.*“²² Zda bylo stížnostem vyhověno, není již známo. Ani autorovo jméno se nedochovalo.

K dispozici je až jméno bakaláře z roku 1561, kdy se dozvídáme, že onen bakalář Jan a kantor dostali čtvrtletní plat 1 kopu grošů míšenských.²³

V té době u nás kantorství nebylo nijak zvlášť lehké, snad proto se „školní pracovníci“ tak často střídali. Důvody jejich odchodů byly různé. Kromě mzdy byly důvodem i nově navázané sňatky a mezilidské spory. Ušetřen jich nebyl ani tehdejší kněz Václav, jenž do města přišel v roce 1577 a nerozuměl si jak s městem, tak s učitelem. Prachatičtí se knězovo chování snažili napravit, poslali mu tedy psaní, které zní: „*Neb konečně tomu porozumíváme, že jak předešlejch mnohejch mezi oficiály a vámi různic a pozdvižení tak i této nynější příhody jest největší příčina a snad aby*

²² Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 12–13

²³ Tamtéž, s. 13

*anděl z nebe přišel, s těžkostí by se zachoval. Z té příčiny, aby týž správce školní fary a stravy prázen býti a způsobem předešlým jinde krom fary trávití měl, toho žádným potud více k libosti učiniti nemíníme. A než bychom k tomu přijíti dopustili aneb jiné na ten čas oficiály mimo tyto jednati měli, již bychom se osoby vaší, ač neradi, zbaviti museli, nebo za žádných správcův duchovních, což paměť lidská snáší, takových roztžitostí a častých oficiálů jsme nemívali jako za vás.*²⁴ Zda-li si vzal farář tuto výtku k srdci a napravil svůj přístup k místnímu kantoru, není přesně známo. Každopádně roku 1584 definitivně opustil město.

Zpráv o těchto a jim podobných sporech je několik.

Co se týče platu učitelů, tak základní mzda se postupně zvyšovala, například ze čtyř kop grošů se vyšplhala na dvacet čtyři kop, kde se udržela až do roku 1613²⁵. Přivýdělnky pocházely například z koled během vánočních svátků, kdy procházel kantor se svými žáky městem a zpěvem koled žádal měšťany o příspěvek na výživu žactva²⁶.

Bakalář a kantor byli stravováni na faře od místního faráře. To ale, jak se později ukázalo, neneslo vytoužené ovoce. Žáci městské školy byli stravováni měšťany, kteří tuto povinnost nesli poněkud těžce a snažili se ji různě obcházet a vykonávali ji v mnoha případech dost nedbale. Proto si v roce 1585 stěžoval školní správce městské radě, že *„sousedé žakovstvu jeho pohodlí strany vaření jídel činiti zabraňují. Jsou vůbec napomenuti, aby což jest bylo od starodávna zachováváno až posavad, toho aby neupouštěli, nýbrž takovému žakovstvu, když se k nim ujdou, přívětivě se k nim ukazovali a kdo seč býti může s nimi sdělovati.*“ Avšak ani toto napomenutí nepomohlo, protože v roce 1589 byla zapsáno toto usnesení: *„Žákům vobědové se po pořádku vařiti mají, žádný jim peněz nedávati od vaření. Kdo by to toho dopustil, trestání handlem složení. Catalogum se po hlásce má spůsobiti a kdo by toho neučinil, mají se poznamenati punktem a panu purgmistru dodati. A kdo vaří obědy, aby i večeri vařil. Řemeslník pak, který nehandluje, má dáti pokuty patnáct grošů a to žákům na maso. Rodičové dávejte dítky do školy, aby z nich klukové a střelci nebyli.*“ Při těchto těžkostech a nedostatku stravy se nelze divit, že se žáci snažili získat stravu jinde

24 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 15–16

25 Tamtéž, s. 20

26 Tamtéž

a laciněji. Chytali ryby v obecních potocích a rybnících.²⁷ Na druhou stranu je vidět, že se město o své žáky dobře staralo, neboť mu záleželo na řádné výchově. V podobném duchu se tyto spory a události nesly během dalších několika desetiletí. Až roku 1697 byl způsob stravování žactva a učitelů změněn.

1.1.1.4 Povinnosti učitelů

Vyučování probíhalo dle instrukce, která byla schválena a následně předána učitelům prachatické školy při zasedání městské rady dne 24. dubna 1713. Kromě žádosti k řádnému duchovního vyučování se v ní hovoří o dalších povinnostech učitelů. Zkrácená verze instrukce zní: *„Pilnost a opatrnost míti mají na mládež mimo školu, aby všeliké křiky, povyky na rynku, na ulicích, na branách, též na předměstích přetrhnuté a zamezené byly. Obzvláště (!) ale aby děti školní po hospodách, musikách a tancích obzvláště nočního času nepotulovali a po ulicích obyčejné povyky nepřikladné na žádný způsob se jim netrpěli (...)“*.²⁸

1.1.1.5 17.–18. století

Postupem času přestala mít univerzita pražská takový vliv na školy v království. Souvisí s tím i ukončení zlaté éry prachatické školy. V průběhu 17. století byla budova kvůli svému špatnému stavu několikrát opravována. Z 10. června 1641 pochází zpráva, ve které se píše: *„Kantor a mládenci školní ucházeli se, že na škole střecha velmi zlá jest tak, že když prší, na ně že teče, ano i tím způsobem další a veliká škoda se činí, žádaje té věci p.p.p. za opatření.“* Žádost byla prozkoumána a verdikt zněl: *„Předně žlab mezi střechami položený zlý velmi a shnilý, skrze kterýž voda dešťová tekouce odtud prkna a půda pod týmž žlabem, že hrubě zahnívati počaly, tomu všemu že žlabem novým o drobet obdýlnějším že spomoženo býti může. Druhá: Stoka, do kteréžť dešťové krůpěje padá a přichází, ta že jest všechna zanešena tak, že když prší voda do stoky, nemohouce do školy přes práh až do světnice teče. Třetí: Secess ze školy do parkánu*

²⁷ Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 21

²⁸ Tamtéž, s. 35

vypuštěný, jest také velmi nebezpečný, protože trámy ve zdi přehnilí, odkudž že jest se nešťastné příhody dítkám pánův sousedův obávati.“²⁹

Účet za opravy školní budovy se zachoval i z roku 1653, kdy celková částka za opravy činila 6 z., 29 k. a 3d.³⁰ Částku poskytla obecní truhlice. Během let 1756 a 1759 se opravovala šindelová střecha.

V 18. století došlo ke školské reformě, byla nařízena povinná školní docházka. Jenže mizerná úroveň školství z minulých let stále přetrvávala. Obyvatel v Prachaticích bylo stále víc a víc, rostl tak i počet žactva školou povinného.

V roce 1794 navštěvovalo prachatickou školu celkem 221 školou povinných dětí. Z tohoto počtu bylo 126 chlapců a 95 děvčat. Z 221 školních dětí bylo ovšem 74 dětí osvobozeno od placení školního poplatku.³¹ Stav školy byl v horším a horším stavu, navíc byla překročena kapacita žáků.

Na seznamu nutných věcí se tak objevovaly návrhy o výstavbě nové školní budovy, ale většinou byly zamítány. Ovšem v roce 1832 vypukl ve městě požár, jemuž podlehl sto třicet sedm domů. Jedním z nich byla i budova prachatické školy. Pak už výstavbě nové budovy nebránilo nic v cestě.

1.1.1.6 Ti, kdo navštěvovali literátskou školu

Z Literátské školy v Prachaticích vzešlo mnoho učenců, kteří rozšiřovali jméno města Prachatic v Čechách. Vedle již zmíněného mistra Jana Husa, je tato škola spojena rovněž s Křišťanem z Prachatic, který byl znamenitý hvězdář, medik a matematik. Také byl rektorem pražské univerzity. Dále ji pak váže úzký vztah na příklad s Janem z Prachatic, slavným stavitelem vídeňského kostela sv. Štěpána. Školu pravděpodobně navštěvoval i Jan Žižka, dále pak „*Jakub Menšík, purkrabí pražského hradu a právníký spisovatel, Martinicus Řehoř Prachatický, školní správce v Příbrami a Rokycanech, Šimon Zdenicenus, oficiál školy berounské a litomyšlský kantor Václav Nigellius Prachatický*“.³²

29 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.* Prachatic: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 41–42

30 Tamtéž

31 Tamtéž, s. 47

32 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku.* Prachatic: ONV, 1969. s. 22

1.1.2 Gymnázium

1.1.2.1 Německé gymnázium

Rozvoj německých škol přišel v době tereziánské na základě císařských nařízení o školách, jež byla společná a stejná pro obě národnosti, a to jak pro české, tak německé. A v období josefinském, které jak známo, stálo plně na straně německé a ostře provádělo germanizační proces.³³

Prachatické gymnázium patří tedy mezi jedno z nejstarších rakouských a českých gymnázií a jeho zřízení znamenalo velký pokrok na úseku školské výuky nejen ve městě, ale i na území celé Šumavy. Myšlenky zřídit v Prachaticích střední školu vznikaly kolem let 1855–1860, ale definitivní rozhodnutí o jejím zřízení přišlo až 2. července 1864. Školní budovou byl zvolen dům č. 109, který byl 5. října 1865 vysvěcen českobudějovickým biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem.³⁴

1.1.2.1.1 Žactvo, vyučování a profesorský sbor

Nově otevřený ústav začalo navštěvovat 30 žáků. „*Skoro dvě třetiny žáků (19) pocházelo z Prachatic, zbytek z různých okolních městeček a vsí. (...) Podle stáří převažovali žáci narození v 1851–1854, kterých bylo dvacet čtyři. Starší byli pouze dva (z roku 1848 a 1850) a mladší pouze jeden (z roku 1856).*“³⁵ Postupem času se počet (školou povinných) zvyšoval, o tři roky později od fungování gymnázia byly otevřeny čtyři třídy, jež byly naplněny padesáti třemi žáky. Německé gymnázium se mohlo rostoucímu počtu žáků těšit po dalších pár let, roku 1875/1876 se počet vyšplhal dokonce na 120 žáků. Časem však počet studujících nebyl dostatečně vysoký na to, aby gymnázium dále fungovalo, tím se ale budu zabývat později.

Škola byla přístupna dětem z převážně movitějších rodin, navštěvovali ji potomci místních úředníků, živnostníků a měšťanů. Pouze jeden měl otce zemědělce.³⁶

Vyučování probíhalo podle učebních osnov, které dělily žactvo od III. třídy na dvě

33 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatic: ONV, 1969. s. 118

34 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích*. Prachatic: ředitelství gymnázia v Prachaticích, 1970. s. 58

35 Tamtéž, s. 59

36 Tamtéž

oddělení, čili na humanitní a reálné, z nichž žáci prvního měli povinnou řečtinu a druhého rýsování. Kromě toho se vyučovala nepovinná francouzština³⁷, dále pak samozřejmě náboženství, latina, povinný německý jazyk, matematika, geometrie a geometrické kreslení, přírodopis, fyzika, chemie, krasopis, zeměpis a dějepis. Od roku 1871/1872 se vyučovalo zpěvu, ovšem jen dvě hodiny týdně a výuka byla dobrovolná. Od 1874/1875 byl tělocvik zvolen za nepovinný předmět a vyučovalo se mu rovněž dvě hodiny týdně. Co se týče českého jazyka, byl vlastně od založení školy vyučován ve třech odděleních, ale byl nepovinný³⁸.

Učitelství sbor sestával z pana ředitele, katechety, jednoho učitele. Nejprve vyučoval náboženství katecheta František Koller; zeměpis, přírodopis, matematiku, rýsování a krasopis vyučoval Jaroslav Zdeněk. Latinu a řečtinu učil prozatímní ředitel školy Karel Pecho.³⁹ Následným otevíráním nových tříd docházelo k navyšování počtu členů pedagogického sboru. Ve školním roce 1868/1869 zde bylo osm učitelů.

S německým gymnáziem je spojeno i jméno Gustava Adolfa Lindnera, jenž roku 1871/1872 zastával funkci ředitele ústavu. Rovněž zde vyučoval matematiku a geometrii. O rok později ale odešel do Kutné Hory, kde byl taktéž zvolen ředitelem školní instituce. Po Lindnerově odchodu na jiný ústav se zde vystříдалo několik ředitelů a vyučujících.

1.1.2.1.2 Nová budova

Od roku 1875 začalo město uvažovat o výstavbě nové školní budovy, ale následné jednání se státní správou nemělo kladného výsledku, jelikož počet studentů počal klesat a školu kolem roku 1884/1885 navštěvovalo jen osmdesát čtyři žáků. Došlo to tak daleko, že se ministerstvo vyučování přiklánělo k závěru, který jasně hovořil o postupném zrušení ústavu. Město tak podniklo všechny možné kroky k tomu, aby ústav udrželo. Byl otevřen studentský domov, kde prve bydlelo třináct chovanců, postupně se jich tam ubytovalo až třicet. Město souhlasilo i se zestátněním školy k 1. září 1893.⁴⁰

³⁷ *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 59

³⁸ Tamtéž, s. 62

³⁹ Tamtéž, s. 60

⁴⁰ Tamtéž, s. 63

Ke stavbě nové budovy došlo počátkem května 1896 a k jejímu dokončení došlo v říjnu téhož roku. Vnitřní práce na budově pokračovaly do září 1897, kdy byla budova schválena komisí. Posvěcení nově vystavěného ústavu proběhla v září téhož roku biskupem Dr. Martinem Josefem Říhou. V původní budově gymnázia byla zřízena obecná dívčí škola.

1.1.2.1.3 Studentský útulek a následný pád gymnázia

I s novou budovou bylo gymnázium „pouze“ podgymnáziem. Proto bylo po několikaletém jednání dosaženo toho, že od počátku školního roku 1901/1902 byla prachatická škola rozšířena na vyšší gymnázium otevřením páté třídy a postupně následujícími školními roky o další postupné ročníky. Rozšíření ústavu bylo vázáno podmínkou, že obec zřídí studentský útulek, v němž by bylo možné ubytovat odhadem sedmdesát chovanců.⁴¹

Město s podmínkou souhlasilo. Pro již zmíněný útulek byla vybrána parcela na Lázních svaté Markéty, základní kámen byl položen začátkem července 1903, o rok později došlo k jejímu vysvěcení a slavnostnímu otevření. Zbývalo jen sehnat studenty.

Německé gymnázium mělo zůstat otevřeno za každou cenu, proto se město nebálo přijmout ne zrovna prospěšně studující a mravně zralou mládež. Podniklo rozsáhlou akci k získání studentů odjinud. Podařilo se získat především studenty z Vídně, kteří na tamních školách špatně prospívali. Brzy se vědělo po celém Rakousku, že žáci prachatického výchovně-vzdělávacího ústavu vůbec nepropadají a to jen proto, aby se tato víceméně německá střední škola v Prachaticích udržela. Stalo se tak to, co by se stávat nemělo. Jakási nevalně projevující se elita žactva sestávala ze studentů propadlých nebo vyloučených na jiných ústavech v říši. Ústav však nenavštěvovali jen žáci pocházející z rakouských a německých luhů a hájů, ale rovněž i několik nadaných českých hochů z Prachatic a okolí, které rodiče nemohli z finančních důvodů posílat na českou střední školu. Ovšem na ně měli ředitel a profesori velmi špatné měřítko, takže jejich dobrý prospěch byl perně zasloužen.⁴²

Chovanci místního internátu pocházeli z bohatých rodin. Studenti, kteří nebyli

41 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*
Prachatic: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 66

42 Tamtéž

místní, platí to i o chlapcích z Rakouska, se dopouštěli ne zrovna vhodného veřejného chování, nebáli se i urážet prachatické občany.

Zabýval se tím i časopis Šumavské proudy, jehož článek pochází ze 4. dubna 1904: „*Studující mládež v Prachaticích chce za každou cenu vyvolat nějaké výtržnosti. Je až hmusno se podívat na drzé chování mnohých 15 a 16 letých hochů, kteří chtějí svým chováním urážet každého Čecha. Doporučujeme panu řediteli, aby hleděl také na chování jeho svěřenců a nejenom, umí-li latinu a řečtinu. Chce-li takový hoch obcovati mezi slušnými lidmi, musí se též slušně chovat. Když bude třeba, můžeme posloužit se jmény takových nezvedenců. Doufáme, že to postačí, aby se jim ukázala jiná morálka.*“⁴³ Urážkám a posměchům nebyli vyjmuti ani důstojníci místní posádky.

Spory trvaly až do ukončení provozu německého gymnázia. Po vzniku Československa se (dle mého názoru) právem objevovaly hlasy, které požadovaly vznik i českého gymnázia a ty byly časem vyslyšeny. Počet žáků studujících na německé škole čím dále tím více klesal, koncem roku 1919/1920 školu navštěvovalo pouhých 163 žáků. Časem byly zrušeny 5., 6., 7. a 8. třídy. Část budovy tak byla využívána českou střední školou. „*Na základě rozhodnutí vlády ze dne 22. května č. 16.711 zrušil ministr školství a národní osvěty výnosem ze dne 17. května 1923 č.56108-II. úplně německé reálné gymnasium v Prachaticích.*“⁴⁴

1.1.2.2 České gymnázium

Koncem měsíce února roku 1920 byla okresní správa politická v Prachaticích vyzvána zemskou školní radou v Praze, aby bylo provedeno potřebné šetření o otázce podmínek pro zřízení české střední školy v Prachaticích, což bylo ze strany českých občanů přijato poměrně kladně.⁴⁵ Byl tak podán list, kde bylo požadováno otevření I., II., III. třídy českého reálného gymnázia typu B a to hned počátkem školního roku 1920/1921. Zároveň byl oznámen výsledek předběžného šetření týkající se celkové návštěvnosti školy. Na jeho základě bylo možné počítat s návštěvou nejméně sto třiceti žáků a žákyň.⁴⁶

⁴³ *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*

Prachatic: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 67

⁴⁴ Tamtéž, s. 73

⁴⁵ Tamtéž, s. 76

⁴⁶ Tamtéž

Gymnázium vzniklo ještě před zrušením toho německého, proto byly pro potřebu české školy vybrány prostory původní školy. Odborový rada Neuhofer prohlásil přítomnému řediteli německé školní instituce Augustinovi Christovi, že pro českou střední školu se zabavují naznačené místnosti v levém přízemním křídle budovy, ale německé gymnázium bude i nadále smět užívat obě hořejší poschodí.⁴⁷

První česká střední škola byla slavnostně otevřena 15. září 1920. V ten samý den zavěsili legionáři Vojtěch Chráň, P. Loskot a F. Dědourek nad vchod do gymnázia tabuli s českým nápisem „České státní reformní reálné gymnasium.“ Prvních několik nocí musela být tabule hlídána, protože někteří Němci slibovali, že tabulku odstraní nebo ji alespoň znečistí.⁴⁸

Ve školním roce 1924/1925 prachatický odbor Národní jednoty Pošumavské za součinnosti místního stavebního družstva postavil studentský internát s názvem „Studentský domov Tvrzického“.

Rozvoj české školy plynul veskrze kladně. *„Rozhodnutím ministerstva školství a osvěty ze dne 29. března 1935 č. 32 231/35-II/2 bylo dosavadní reformní reálné gymnasium v Prachaticích změněno od 1. září 1935 na typ reálné gymnasijní“*. Dalšího typu se gymnázium nedočkalo, neboť 8. října 1938 byly Prachatice obsazeny německým vojskem a nesmyslně připojeny k Říši. Ústavu nabídly pomocnou ruku Vodňany, kde bohužel neměl dlouhého trvání, neboť tamní budovy byly rovněž zabrány Němci. Gymnázium bylo 20. prosince 1940 oficiálně zrušeno.⁴⁹

Po válce byla střední škola obnovena, přestěhovala se zpátky do Prachatic, kde funguje dodnes. Do současnosti ji ale provázely některé změny. V dubnu 1953 přijalo Národní shromáždění nový školský zákon č. 31/1953 Sb. Vznikly osmileté a jedenáctileté střední školy.

„Od 1. září 1958 byla JŠŠ přeměněna na dvanáctiletou střední školu. V roce 1960 došlo na základě usnesení ÚV KSČ O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji vzdělání a výchovy v ČSSR k dalším změnám ve školské soustavě. Novým školským zákonem bylo základní vzdělání prodlouženo na devět let a na ně navazovaly tři ročníky výběrové střední všeobecně vzdělávací školy, organizačně oddělené od devítiletky. Podle pojetí škol II. cyklu byl SVVŠ dán úkol poskytnout úplné středoškolské a polytechnické

47 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 82

48 Tamtéž, s. 83

49 Tamtéž

*vzdělání a základy odborného vzdělání pro práci v některém odvětví národního hospodářství nebo kultury.*⁵⁰

Počátkem školního roku 1965 se škola stala samostatnou.

*„1.září 1969 vstupuje v platnost vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky o organizaci gymnasií a studia na nich. Obsah studia je stanoven takto: Studium na gymnasiu bude poskytovat úplné střední všeobecné vzdělání, a to jazykové, společenskovědní včetně základů filosofie, vzdělání v matematice a přírodních vědách, jakož i estetickou a tělesnou výchovou.“*⁵¹

1.1.2.2.1 Žactvo, kantoři a němečtí obyvatelé

V původně českých Prachaticích žilo více a více Němců a Češi se bohužel stávali menšinou. Proto nesli Němci dosti nelibě, když vznikaly i české školy a postupně tak končil germanizační proces.

Počet studentů rychle rostl, proto bylo 25. června 1921 rozhodnuto, že od počátku následujícího školního roku dostane české gymnázium v budově německého gymnázia všechny místnosti v přízemí, dvě místnosti z ředitelského bytu, tři učebny v levém křídle prvního patra s potřebnými záchody v přízemí a v prvním patře a s potřebnými místnostmi ve sklepě a na půdě. Avšak kreslárna v prvním patře měla být užívána ještě společně oběma ústavami.⁵²

Školní rok 1921/1922 byl naplněn 237 žáky českého gymnázia. O rok později bylo do školy zavedeno elektrické světlo. Se zvyšujícím počtem studentů se zvyšoval i počet kantorů. Z počátku bylo pro sedm tříd pouze pět sil. To se pochopitelně projevilo v kvalitě vyučování a bylo nutno přistoupit ke zkrácení vyučování v některých třídách a to o jeden nebo dva dny v týdnu. Pokud nastoupili noví profesori, měli těžkosti se získáním nových bytů. Němci se totiž rozhodli, že nevezmou do podnájmu žádného Čecha a toto své rozhodnutí bohužel dodrželi.⁵³

50 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 132

51 Tamtéž, s. 132–133

52 Tamtéž, s. 86

53 Tamtéž, s. 87

Koncem roku 1924/1925 byla škola naplněna 349 studenty. „Na začátku roku 1925/1926 byla otevřena 8. třída českého gymnasia v Prachaticích a v průběhu roku se konaly první maturity. (...) K maturitním zkouškám se přihlásilo patnáct žáků a tři žákyně. Ve dnech 27.–29. května 1926 se konaly první písemné a 21.–23. června ústní zkoušky. Z přihlášeného žactva čtyři žáci ukončili školu s vyznamenáním, devět žáků a tři žákyně prospěli a dva žáci byli reprobováni na půl roku.“⁵⁴

1.2 Národnostní problém

Osada Staré Prachatice byla založena pravděpodobně v 9. století (jedno z několika tvrzení), později se vybuodovalo město, dnes zvané jako Prachatice, jež leží vedle původní osady, čili Starých Prachatic. Město bylo od počátku české, později, když bylo Pošumaví osidlováno německými obyvateli, stávali se původní obyvatelé menšinou, jež byla utlačována obyvateli německého původu.

Osídlování šumavských hvozdu dělo se kolem zemských cest a dosti pomalu. „První historičtí čeští panovníci po provedené centralizaci vlády nad celou zemí hleděli si zajistit bezpečnost hranic. Jako na Chodsku, tak i v prostoru centrální Šumavy po zradě Vintířově osídlili hraniční šumavské hvozdy sobě věrným lidem, jehož povinností bylo střežit přechody přes hranice, chránit kupecké karavany a pocestné.“⁵⁵

V období husitských nepokojů propletko se národní smýšlení do neproniknutelné hloubky a až k samým hranicím země. Ještě po bělohorských událostech bylo mimo jiné i Prachaticko české, důkaz o tom podávají staré zápisy. Ovšem v 17. století nastává prudký nástup nacionálně založeného německého živlu. Nové obyvatelstvo, které se tu poměrně rychle usídlilo samozřejmě požadovalo i německé školy, o nichž je zmíněno výše.⁵⁶ Jejich chování nebylo nijak přívětivé, spíše nadřazené a nic nedbali na to, aby v úctě měli a v klidu žili s původními obyvateli. Dokazují to jejich nevalné snahy zabránit vzniku českých škol, spolků a jiných. Z toho vyplývá jedna věc. Čím více sílil germanizační proces a jejich myšlenky o méněcennosti českého národa, tím více rostlo české národní uvědomění a tím vypjatější situace na obou stranách nastávaly.

54 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.*

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 92

55 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku.* Prachatice: ONV, 1969. s. 117

56 Tamtéž, s. 118

V Průvodci Prachaticemi z roku 1905 se lze dočíst: „Domů jest v Prachaticích 398, které většinou jsou v rukou německých, poněvadž česká menšina pozůstává většinou z obchodníků, úředníků, drobných řemeslníků, dělníků, služek atd. V českých rukou nachází se 79 domů. Dle posledního úředního sčítání roku 1900, mají Prachatice 4333 duší, z nichž 940 Čechů, 3335 Němců a 58 jiné národnosti. Dle soukromého sčítání jest Čechů přes 1800.

Obyvatelstvo v Prachaticích jest zdravé následkem zdravého vzduchu, hojných lesů a lučin. (...) Staří, rodilí Prachatičané jsou povahy bodré, ale přistěhovalci z hor německých a několik zdejších renegátů dojem ten svou zuřivou povahou valně kazí.

V Prachaticích mluví se česky a německy, ale každý zde vládne oběma jazyky. Není zde téměř Němce, který by neznal Česky, ale Čechů, kteří neznají slova německého, mnoho se zde obživuje.

Několik mlýnů na potoku Živném v rukou českých i německých a česká strojní truhlárna Josefa Vondráška. Podniky tyto zaměstnávají dělnictvo obojí národnosti. Ze strany německé dělá se však na české dělnictvo nátlak, by svou národnost zapřelo a hlavně naplňují se jeho dětmi zdejší německé školy.

Městské divadlo zřízeno bylo v roce 1810, bylo také několikrát Čechům propůjčeno, ale poslední doby nový velkoněmecký, všemu českému nepřátelský duch, toho nepřipustí.⁵⁷

Jelikož českých škol bylo v té době jako šafránu, byly v letech 1868–1870 usměrněny předpisy o soukromém vyučování. Podle článku 17 a 19 zákona mají všechny národy mocnářství rovné právo vzdělávat národnost a řeč svou ve škole. Kde není o veřejnou školu postaráno, tam může jednotlivec nebo spolek zřídit menšinovou školu národnostní. (...) Palčivá byla národnostní otázka. Z péče o zachování mateřského jazyka rozkvetly v hraničních končinách menšinové školy národnostní. Úsilí o vyhlazení českého národního jazyka v těchto prostorech bylo obrovské. Čechové, kteří zde žili a pracovali a chtěli v tomto boji obstát, museli si pomoci sami. (...) Německé školy byly zakládány v místech, kde původně vůbec německé obyvatelstvo nebylo. (...) Zakládání českých škol bylo prohlašováno za „podvratné rejdy politické“.⁵⁸

57 Průvodce Prachaticemi: Fotoreprint původního vydání z 1905. Prachatice: FOTOČAPEK, 1995. s. 11–12

58 Tamtéž

Ještě něco málo k oblasti školství zakomponované do národnostních bojů. V době vzniku české střední školy, o níž je zmíněno výše, se Němci nechtěli spokojit s jakousi prohrou a zánikem „jejich“ gymnázia. Něco podobného se dělo i během zakládání české obecné školy. Probíhali „boje“ o studenty. Zaměstnanci vyhrožovali svým českým dělníkům výpovědí, pošlou-li své děti do české školy. Čeští nájemníci byli vyhazováni z bytů, obec *využívala své hospodářské moci na chudých českých lidech a neštítala se ani hrozby hladem, aby je donutila plnit tyto germanizační mašiny.*⁵⁹

2 Obecná škola česká

2.1 Založení instituce, významné osobnosti

*„Českou školu v Prachaticích založil spolek, který pod názvem Ústřední matice školská v Praze dle stanov svých zakládá školy české všude tam, kde mládež česká postrádá vyučování ve své mateřské řeči, nucena chodit do škol, ve kterých se jí vštěpují základní vědomosti jazykem jí nesrozumitelným, čímž duch její nejen patřičným způsobem se nevyvíjí, nýbrž i ve všech vědomostech v životě nevyhnutelně potřebných žádného pokroku nečiní. Ústřední matice školská zakládá dle toho školy tam, kde by tyto náklady veřejným vydržovány býti neměly.“*⁶⁰

Během sčítání lidu se ukázalo, že ve městě žije nad 300 českých obyvatel, kteří nemají jiné volby než posílat své děti do německých škol nerespektující výuku českého jazyka v plné míře. Jelikož německých škol bylo ve městě hned několik a česká škola skoro žádná, rozhodli se prachatičtí Češi o nápravu.

Ústřední matice školská zabývající se touto skutečností, vyslala na začátku června 1881 do města pana Josefa Malého, toho času učitele v Praze, aby se přičinil na participaci prachatických občanů na vzniku české školy. Svolal 6. června téhož roku schůzi do místností Hotelu Žďárský, kde bylo přítomno více než dvacet důvěrníků z města a přiškolených obcí. Zúčastněným pánům byl sdělen účel návštěvníkovy cesty a byli vyzváni k vytvoření místního výboru jako zástupce Ústřední matice školské.

⁵⁹ MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: ONV, 1969. s. 72

⁶⁰ *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 3

Do výboru byli zvoleni pan Hopfinger Vojtěch, rolník ve Starých Prachaticích, jako předseda, Sedlecký Ferdinand, lékárník, jednatel, Fidler Jan, soukromník, Petr Jan, továrník, Kouba Josef, obuvník, Fučík František, zedník, Jakeš Prokop, rolník, Jakeš Matěj, Krejza Jan. Během schůze byly oznámeny i náklady na vydržování školy a také to, že vyučování dětí bude probíhat zdarma.⁶¹

Zvolení páni zástupci školského spolku ujali se svého úkolu s patřičnou horlivostí a vlasteneckým odhodláním. První prací bylo najít příhodný byt pro českou obecnou školu. Bylo jednáno s panem Štádlerem, u něhož byly najaty dva pokoje v prvním poschodí s vyhlídkou na náměstí za 90 zlatých ročně. Byt se nalézal na prachatickém Velkém náměstí čísla popisného 90.⁶²

Dále se jednalo o to, aby se zjistilo, kolik dětí se do nově vznikající školy přihlásí. K tomuto beze sporu těžkému úkolu se uvázal pan Sedlecký a jemu ku pomoci se přihlásil pan František Fučík. Neohlížeje se na rozličné útoky ze strany obyvatelů druhé národnosti, šel pan Sedlecký od domu k domu, od rodiny k rodině, aby lidem vysvětlil nastalou situaci a posbíral jejich podpisy, jimiž se zavazovali posílat své potomky do české školy. Na následující schůzi konané 10. července mohl oznámit, že se přihlásilo sto dvacet šest dětí, které se ale pro své stáří do první třídy nehodily, tudíž bylo nutné pozměnit původní myšlenku a otevřít více tříd, čemuž bylo ihned vyhověno. Nastalé rozhodnutí s sebou neslo ale jeden nevalný důsledek a to takový, že bylo nutné najít nové prostory pro zřízení vzdělávací instituce, neboť původní pronajaté místnosti byly poněkud malé. Začalo se proto jednat s panem Hessem, majitelem domu v Klášterní ulici čísla popisného 141 (viz příloha II), jenž souhlasil s pronajmutím čtyř místností za 230 zlatých a k tomu připadlo ještě třicet zlatých na zřízení záchodů.⁶³

Vyučujícím byl jmenován Adolf Prokop a po několika tahanicích o české děti, díky nimž celkový počet školou povinných žáků klesl na počet kolem jednoho sta, bylo možné oficiálně zahájit výuku. Dělo se tak 19. září 1881.⁶⁴

61 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 3

62 Tamtéž

63 Tamtéž, s. 3–4

64 MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: ONV, 1969. s. 135

2.2 Slavnostní otevření a chod školy do roku 1918

Školní rok 1881 začal pro českou obecnou školu až 19. září. Mezi významnými účastníky byl i strunkovický kaplan Jakub Šponar. Ve školní kronice se o něm dále píše: „Týž doprovodil školní dítky s kostelním praporem do školy, aby tam vysvětil kříže, které se měly ve školních místnostech vyvěsiti. Při té příležitosti promluvil k rodičům i dítkám tak vřele, že mnohému se zaleskla slza v oku.“⁶⁵

První roky fungování ústavu probíhaly veskrze velmi úspěšně. Škole se dostalo i pochvaly od nejvyššího zřizovatelského sboru. Škola byla založena jako neveřejná a uznání práva veřejného ústavu jí bylo dopřáno v zimě roku 1882. O dva roky později jí byl uznán jakýsi status samostatné školy, jejíž vyučovacím jazykem byla čeština. Bylo také nutné zřídit k původním třídám ještě jednu navíc, o rok později roku 1883 se stala školou s pěti třídami.⁶⁶

Roku 1882 byli ústavem pověřeni vyučující nuceni přestěhovat dvě třídy na náměstí do domu pana Hrbka čísla popisného 45 (viz Příloha III). Později, roku 1895 město zakoupilo dům čísla popisného 92, nechalo jej zbourat a na jeho místě postavit budovu, která od dalšího školního roku sloužila vzdělávacím účelům.⁶⁷ Výuka probíhala v přízemí objektu, v prvním poschodí byl byt řídícího učitele, kancelář a jedna místnost, kterou měl pronajatou podučitel.⁶⁸ Radost z příkladného rozvoje ústavu netrvala dlouho.

Školní rok 1886 nebyl zahájen zrovna radostně, neboť díky viditelnému poklesu počtu žáků bylo nutné zrušit tři třídy. Během zápisu probíhajícího v polovině září téhož roku se však ukázalo, že přihlášených dětí je více než 160. Byly tak učiněny potřebné kroky k tomu, aby byla k oběma třídám zřízena ještě jedna paralelní. Hovoří o tom zápis ze školní kroniky: „*Nařízením (...) c. k. zemské školní rady ze dne 18. prosince 1886 č. 35/29 ustanoveno od 1. ledna 1887 pobočka u druhé třídy obecné školy otevřítí.*“⁶⁹ Místnosti určené k výuce nově zřízené třídy byly nevyhovující, bylo tedy nutné po dlouhém rozhodování řídit třídu soukromě. K její další přeměně došlo až v roce 1917.

65 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 5

66 Tamtéž

67 STARÝ, V. K dějinám české obecné školy v Prachaticích. *Listy Prachaticka*. 1995, roč. 3, č. 246, s. 13

68 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích*.

Prachatic: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 57

69 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 34

Učební pomůcky se skládaly ze základních potřebností, avšak v poskrovném počtu. Rozšiřovány byly pomocí darů významných osob. Pro příklad pan Šlechta z Trutnova škole daroval sbírku drahokamů, vycpaní ptáci pocházeli ze Lhenic a sbírkou nerostů k celkovému vybavení vzdělávací instituce přispěl sám řídící učitel Zeithaml. Knihovna pro školní dítku se skládala asi z 230 publikací.⁷⁰

2.3 Učitelský sbor

Kantorská úloha byla na poněkud lepší úrovni než v předchozích stoletích, ale i přesto neměli učitelé přímo „na růžích ustláno“. Kromě obecných podmínek měli prachatičtí učitelé po většinou bídne byty, čemuž do jisté míry přispívali i občané, kterým se nelíbila existence české školy. Rovněž museli počítat s neustálým poklesem počtu vzdělávaných a s častým bojem za záchranu instituce.

V prvním roce fungování ústavu zde jako katecheta působil kaplan P. Jakub Šponar, řídícím učitelem vyučujícím ve třetí třídě byl ustanoven Adolf Prokop.

Dále se učitelský sbor skládal:

- z podučitelky Marie Švarcové, která měla na starosti výuku v první třídě a současně výuku ručních prací ve druhé a ve třetí třídě
- z podučitele Karla Chmela, jenž vyučoval ve druhé třídě.

S rozšířením tříd došlo i k malé obměně ve sboru. Panu Šponarovi na starost přibyla ještě čtvrtá třída a zároveň pomocná síla katechety P. B. Tomší, jemuž byla svěřena první a druhá třída.

Funkci podučitelů zastávali:

- Josef Zeithammel jakožto řídící učitel čtvrté třídy
- Karel Chmel
- B. Mollinary jako učitel ve druhé třídě
- slečna M.Schwarzová vyučující v první třídě a zároveň ručním pracem v posledních dvou třídách.⁷¹

⁷⁰ *Kronika české školy v Prachaticích*, s. 12

⁷¹ Tamtéž, s. 7–11

Co se týče na příklad prvoválečného období, byl v čele kantorů Karel Peprný vyučující v první třídě. Ve druhé třídě typu „a“ vyučoval Fr. M., ve druhé třídě typu „b“ byl třídním učitelem Prokop Sláma. Katechetou byl Jan Kř. Kolba, během první světové války byl ale povolán na frontu, tudíž jej pak zastupoval pan Kášek. Ručním pracem vyučovala slečna Miloslava Geihoutková.⁷²

Členové kantorského sboru se často střídali, jiní zůstali o něco déle. Jednalo se převážně o podučitele, zejména podučitelky. V této práci bych chtěla zmínit spíše řídicí učitele, nikoliv z hlediska jejich vyššího postavení, ale poněvadž se jich na místní škole vystřídalo méně než zbylých kantorů.

Výše zmíněný Josef Zeithammel po ročním působení ve funkci řídicího učitele odešel. Na jeho místo nastoupil Vincenc Šofferle, ke jmenování došlo v červenci roku 1883, který pocházel z lanškrounského okresu. Později byl řídicím učitelem jmenován Karel Peprný, za jehož učitelského působení se výuka přemístila do nově postavené budovy na náměstí č. p. 92. Karel Peprný ml. na ústavu působil od roku 1906 až do poválečného období roku 1919, kdy odešel vyučovat do slovenského Brezna. Po roce 1918 měl mimo jiné na starosti znovurozšíření školních tříd na čtvrtou a pátou. Během prvorepublikového období školu vedl písecký rodák Karel Wolf. Svůj úřad zastával až do osudných podzimních dnů 1938.⁷³

Společnou úlohou všech vyučujících byly povinné schůzky (porady) kde se hovořilo o potřebných záležitostech týkajících se ústavu. Během prvního roku výuky se jich konalo celkem třináct, z toho byly dvě mimořádného charakteru, neboť zde bylo diskutováno o učební látce a o mravech žáků. Počet porad se od sebe nijak zvlášť nelišil. Konalo se jich devět, jedenáct až třináct za rok. Co se týče mimořádných porad, také nelze najisto říci, zda jejich počet spíše klesal nebo stoupal.⁷⁴

Kantorské služné bylo na poměrně dobré úrovni, avšak nebylo to ještě to „pravé ořechové“. Mzda katechetů činila 200 zlatých na osobu. Učitelům byla vyplácena částka na podporu ubytování, za zásluhy ve výuce. Více o této problematice hovoří Příloha IV a V.

72 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 149–150

73 *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích*.

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 53–57

74 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 6–49

2.4 Školou povinná dívka, školní výuka

Rodičů, kteří by rádi posílali své děti do české školy, bylo mnoho, ale jejich rozhodnutí nebylo do jisté míry uskutečňováno na základě svobodné volby. Byli neustále přesvědčováni svými německými zaměstnavateli, aby své děti zapsali do německých škol. Toto jednání zdá se být v současné době poněkud úsměvné, ale zápisy z kronik a nejrůznější publikace dokazují, že toto soužití dvou národností provázelo ne příliš přátelské a spravedlivé jednání, což se skutečně odráželo na kvalitě vzdělání a v širším pojetí i na kvalitě vztahů ve městě vůbec.

Jak je zmíněno výše, první rok existence ústavu byl úspěšný. Poté byly české děti nuceny navštěvovat i německou školu, čímž došlo ke zrušení třetí, čtvrté a páté třídy. Pokles počtu žáků byl zapříčiněn i odchodem veskrze čtrnáctiletých dětí z města. I přes všechny tyto události byl aktuální počet kolem jednoho sta. S přibývajícím léty počet zapsaných dětí rostl, ale na znovuoobnovení dalších tříd to bohužel nestačilo. Kromě školní výuky se žáci podíleli i na chodu kulturního dění. Pořádali s kantory mnoho akcí, besídek, divadelních představení. Den před Štědrým dnem před polednem navštívili žáci školy prostory místní opatrovny, aby zarecitovali básně a zazpívali naučené písně. Děti byly následně odměněny oděvem, botami a ovocem. Ústřední matice školská k této příležitosti darovala padesát zlatých a knihy, které byly rovněž využity jako dar dětem, pocházely od České Besedy. Mezi přítomnými hosty byl děkan Švéda, c. k. okresní hejtman Šolta, major 10. pluku myslivců, i purkmistr města, pan Majer.⁷⁵

Ve vánoční čas dalšího roku 1882 žáci opět se svými kantory zdramatizovali vánoční hru Cizinci o Štědrém večeru v prostorách České Besedy. Návštěvnost byla obrovská. Dále došlo ke zrealizování hry Budečské jesličky probíhající v sále městského divadla. Německé listy se o této události nevyjadřovaly zrovna vstřícně. Pro ukázkou časopis Krummauer Volkszeitung se k divadelnímu představení vyjádřil jako periodika plna očekávání na výkon dětí českých nádeníků, ševců, krejčí a sedláků v dřevácích. Vystoupení dopadlo nadmíru dobře a přineslo velké finanční a morální přínosy.⁷⁶ Škola se díky proběhlým akcím na veřejnosti prezentovala v dobrém světle.

⁷⁵ *Kronika české školy v Prachaticích*, s. 6

⁷⁶ *Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích*. Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 54

Děti měly také možnost navštívit Prahu a prohlédnout si její cenné pamětihodnosti.

Jaké byly poměry na škole? Toto téma je alespoň částečně zmíněno v Almanachu k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení českého gymnázia v Prachaticích, který čerpal z rukopisných vzpomínek paní Hojdarové. Lze se zde dočíst: *„Pan řídící měl sám mnoho dětí, bydlil vedle své třídy s rodinou a jeho manželka byla stále churavá, snad následkem častých porodů. Musil pomáhat v domácnosti a vařit. Stále odbíhal od učení. Dvojtřídka byla v jedné velké místnosti v patře středověkého domu na náměstí v domě s klenutým podjezdem. Bylo tam více chlapců než dívek. Hoši seděli v předních lavicích, dívky v posledních dvou. Jakmile pan řídící odešel, spustil se ve třídě ohromující rámus. Kluci skákali po lavicích, podlézali je, tahali dívky za sukničky a nožičky, ba dovolovali si i horší nezbednosti, odkoukané od dospělých vesnických chlapců. Prach vířil, křik a dupot k nepopsání. Pan řídící vběhl do třídy, popadl dlouhou rákosku a tloukl kluky hlava nehlava. Někdy přiběhl mladičkový pan učitel z vedlejší pokračovací školy řemeslnické. (...) Holčičky v zadních lavicích bývaly hodnější. Nebylo na ně tak dobře vidět. Pěkně si hrávaly, dělaly z papíru houstičky a rohlíčky, vesničanky si vyměňovaly za otloukaná planá jablíčka lepší pochoutky městských děvčátek a skládaly flíčky, to jest ústřižky látek na šatečky pro panenky. Nosily jsme jim je z domova. (...) Pan řídící býval unaven a nevyspalý ošetřováním nemocné choti (nebyla ještě všeobecná nemocnice a řádná péče o takové ubohé ženy) a při vyučování často podrímoval. Odpoledne bylo trochu tělocviku a nejraději vyprávěl povídky, které si patrně vymýšlel. Ale dětem se nelíbily.“⁷⁷*

Na konci každého školního roku byly děti podrobeny zkouškám vypovídajících o jejich dosažených vědomostech během vyučování a to zejména v českém jazyce, který se děti učily mnohem snadněji než cizí jazyk, jemuž během výuky v německé škole kolikrát ani nerozuměly. Nechyběly ani recitace a zpěvy. Konaly se i zkoušky z náboženství, na příklad v roce 1887, při které byl přítomen i českobudějovický biskup Josef Říha. Žáci jim byli odměněni obrázky, ti nejpilnější dostali vázané knihy.⁷⁸ Později byla součástí zkoušek i výstava hotových ručních prací dětí.

⁷⁷ Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích.

Prachatice: ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970. s. 56

⁷⁸ Kronika české školy v Prachaticích. s. 35

2.5 Kulturní život školy

Škola by jako výchovná a vzdělávací instituce měla v jedinci rozvíjet mimo jiné i kulturní povědomí a motivovat vzdělávaného k jeho aktivní participaci. O participaci v dnešním slova smyslu nemluví. O žakovském podílu a současně podílu školy na rozvoji kulturního dění je psáno výše. Ústav jako takový se účastnil oslav vztahujících se k nejrůznějším významným dnům císařské monarchie Rakouska–Uherska. Pravidelně se konající oslavy probíhaly i skromnou formou, tedy povětšinou začínaly mší svatou, poté rozdáním obrázků Jeho Veličenstva dětem a následným poučením žáků o významném dni. Zakončení dne se neobešlo bez společného zazpívání si hymny. Vše se dělo jen na školní půdě, s výjimkou mše. Jednalo se na příklad o císařovy narozeniny, jmeniny, výročí jeho vlády či císařský sňatek. Co se týče výročí vládnutí, o tom se ve školní kronice hovoří takto: „Školní mládež se sborem učitelským zúčastnila se o deváté hodině ranní slavných služeb božích ve zdejším chrámu páně. Po skončených službách odebralo se žactvo se sborem učitelským do školy, kde dítkách třídni učitel II. třídy případnou řečí před dekorovaným obrazem J. V. Vzácnou a velevýznamnou slavnost vyložil. K příležitosti této zakoupila zdejší místní školní rada 140 zdařilých obrázků Jeho Veličenstva (...). Obrázky při konání této slavnosti vzácné mezi přítomné dítky školní rozdány byly. Při jmenované slavnosti přítomen byl slovatný pan c. k. okresní školní inspektor, který přítomné mládeži školní významnou řečí oslavovaný den v paměť uvedl. Po skončení zapěna byla Hymna rakouská, čím slavnost školní naše ukončena byla.“⁷⁹ V podobném duchu nesla se většina oslav. Mnohem veselejší a vřelejší slavnostní akce nastaly dle mého názoru až vznikem první republiky, kdy byl k významným dnům přidán i prvek veřejnosti.

⁷⁹ Kronika české školy v Prachaticích. s. 84–85

2.6 Obecná škola česká v letech 1918 až 1938

2.6.1 Československo a nižší školství

Vznik nové samostatné republiky s sebou nesl i změny v oblasti českého (československého) školství, které bohužel nebylo v jednotném stavu a k jehož zhoršení přispívalo i časté střídání ministrů.

K významným legislativním rozhodnutím patří i zákon z 23. května 1919 o platové paritě kantorů se státními zaměstnanci a zákon o obsazování učitelských míst z 29. dubna 1920 hovořící o preferování kvalifikace a délky učitelské praxe. Došlo i ke zrušení dosud povinného celibátu učitelek. V dubnu 1919 (3. dubna) byl rovněž přijat zákon o menšinových školách. Podle tohoto zákona měla být zřízena národní škola v každé obci, pokud tam bylo nejméně čtyřicet školou povinných dětí stejného mateřského jazyka. Podmínkou pro zřízení měšťanské školy bylo nejméně 40 dětí z obcí vzdálených nad 4 km. Takzvaný malý školský zákon se zapříčinil o změny na obecných a měšťanských školách. Na obecných tak bylo povinně vyučováno občanské nauce, ručním pracem, nauce o domácím hospodářství a pro dívky povinnému tělocviku. Co se týče náboženství, i nadále zůstalo mezi povinnými předměty, ale jejich úkony byly považovány za dobrovolné. Hovořil o tom zákon z 25. listopadu 1918. Nové osnovy pro tyto školy byly vydány až v květnu 1930.⁸⁰

Vztah mezi obecnými školami a měšťanskými byl následovný. „Měšťanka“ byla jakýmsi povinným vyšším stupněm obecné školy. Kolem třicátých let minulého století se uvažovalo i o myšlence, jež by měšťanským školám zajišťovala post nižšího stupně středních škol nebo post škol pro talentované žáky. Nakonec ústavy tohoto typu zůstaly výchovně–vzdělávacími institucemi zajišťující žákům přípravu na praktická povolání, později vstoupilo v platnost označení nikoli škola měšťanská, ale škola občanská.⁸¹

80 SOMR, M., et al. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 219–220

81 Tamtéž, s. 221

2.6.2 Nastalé změny a nová školní budova

2.6.2.1 Žactvo

Školní výuka byla zahájena 17. září roku 1918. Přihlášeno bylo 163 dětí, ale nastalým přesunem dětí z německých škol do českých se počet žáků razantně zvýšil a sice na 225 přihlášených dětí. Z tohoto důvodu bylo nutné zažádat o rozšíření školního ústavu na pět vyučujících tříd. Než dorazili noví kantoři, probíhala výuka střídavě ve 4. a 5. třídě. Mnohem později bylo celkově osm tříd, čímž mám na mysli i paralelní třídy druhých, třetích a čtvrtých tříd. O rok později bylo přihlášeno o dvanáct dětí více než v roce 1918, během roku se počet dětí vyšplhal na 241. Kapacita čítající kolem dvě stě školáčků byla aktuální víceméně až do roku 1929/1930, výjimku tvořil školní rok 1930/1931, kdy bylo přihlášených až 315 dětí (viz. Příloha VI). Tentýž rok byl zahájen zápis do měšťanské školy a čítal kolem sto devadesáti dětí.⁸²

2.6.2.2 Dary a vzdělávací pomůcky

Školní pomůcky byly postupně rozšiřovány. V roce 1924/1925 byly škole od Ministerstva školství a národní osvěty darovány knihy do školní a žakovské knihovny. Od amerických Čechů bylo dokonce vybráno a zasláno několik tisíc korun českým školám ve městě za účelem zakoupení pomůcek, knih a vůbec všeho potřebného k zajištění plnohodnotné výuky.⁸³ Avšak ona plnohodnotná výuka se neobejde bez vhodných školních prostor, které bohužel nebyly k dispozici až do roku 1925.

2.6.2.3 Nová školní budova

S rozvojem prachatického základního školství souvisí i zvýšená kapacita přihlášených dětí a tím pádem i potřeba zvětšení vyučovacích prostor. Do té doby se vyučovalo jednak ve staré budově a jednak byla pronajata místnost v tamním klášteře, kam byla přestěhována II. třída. Koncem prosince 1922 bylo uvažováno o stavbě nové

⁸² *Kronika české školy v Prachaticích*, s. 182–192, 267

⁸³ *Tamtéž*, s. 193–226

školní budovy. Na výběr byl prostor u pozemku pana Vobra a nebo místo bývalé okresní mateřské školky naproti dnešní staré nemocnici. Vybrán byl pozemek u okresní nemocnice. Stavět se začalo o rok později. Vyučování v nových prostorách mělo být zahájeno 1. září 1924, ale kvůli jaksi nevyhovujícímu stavu novostavby bylo nutné ještě rok vyučovat ve staré budově.⁸⁴

O 1. září 1925 je psáno ve školní kronice takto: „*Mimo kancelář řídicího učitele jest v přízemí, kde je naše obecná škola umístěna, sborovna související s kanceláří. Sborovna je prostorná, světlá a vzdušná. Zařizena je nábytkem novým i účelným. Učitelský sbor si pořídil na návrh řídicího učitele různé drobnosti (záclony, květiny atd.), které učinily sborovnu útulnou. Učebny jsou vzorné. Lavice pěkné, tabule Martínkovy usnadňují práci učitelům i dětem. Nové katedry jsou pěkné a účelné. Kabinet souvisí dveřmi s V. třídou; je prostorný, světlý a opatřen novým (...) nábytkem. Zasklenou skříň, skříň na obrazy a jiný nábytek jsme přestěhovali ze staré školy. Tělocvična je krásná. Parketová podlaha umožňuje udržovati vzornou čistotu. Všechno nářadí je pěkné. V suterénu jest pracovna pro hochy a zvláště pro dívky. Vestibul se vytápí, takže v celé budově panuje příjemné teplo. Do kamen ve třídách se přikládá z chodby, takže třídy lze udržeti v čistotě. Vchod, který je sice opatřen dřevěnými, nevkusnými vraty, je pěkný, cementovaný, vroubený pažitem a květinami. Vedle školní budovy je domek, v němž bydlí ředitel měšťanské školy a v suterénu školník. Projektovaný byt řídicího učitele nebyl postaven z důvodů úsporných.*“⁸⁵

Na novou školní budovu odkazuje příloha VII. V roce 1934 bylo přistavěno druhé patro. Během druhé světové války sloužila budova vojenským účelům a v poválečném čase došlo ke spojení obecného a měšťanského vzdělávacího systému. Avšak tatáž budova slouží k základním výchovně–vzdělávacím potřebám dodnes, nachází se v ulici Vodňanské čísla popisného 287.

84 *Kronika české školy v Prachaticích*, s. 212–231

85 Tamtéž, s. 234

2.6.3 Kantorský sbor

Jak je psáno výše, řídící učitel Karel Peprný ml. opustil město v roce 1919 a do roku 1938 školu řídil Karel Wolf. Do nově zřízené páté třídy nastoupil jako učitel pan Veselý z nedalekého Bavorova. Post učitelky se i nadále střídala.

Během školního roku 1919/1920 došlo k úpravě služného. Učitelé byli zařazeni mezi státní „úřednickou“ skupinu a podle toho se odvíjela platová úroveň. Vyšší platová třída nebyla pro kantory ale dlouho aktuální, neboť o necelé dva roky později došlo ke snížení jejich mezd. Prachatictí učitelé obecné školy na toto vládní rozhodnutí reagovali následovně: *„Učitelský sbor konstatuje s politováním, že našla se v našem státě vláda a v parlamentu většina, která učitelstvu od úst rve minimum nejnnutnějších prostředků k uhájení prostého života, jakož i prostředky k dalšímu sebevzdělávání.“*⁸⁶ Bohužel ani v tak pokročilé době nebyla učitelská profese po zásluze ceněna.

Zmíním se ještě o obydlích pro vyučující. Koncem měsíce října roku 1923 jim byla dána možnost ubytovat se v nově zřízeném domě s dvanácti byty. Možnosti vhodné zařízeného bydlení využili.

Učitelské vědomosti byly doplňovány a rozšiřovány pomocí různých kurzů. Roku 1924 se místní kantoři zúčastnili jednodenního kurzu tělesné výchovy, jehož součástí byla teoretická přednáška a následná praktická část.⁸⁷

Na závěr jedna zajímavost týkající se kantorské participace do veřejného života. Během prvních let Československé republiky docházelo k přejmenování ulic. Na místo německých názvů byly přijaty názvy nové, české. V komisi, jež zajišťovala správný chod výměny jednotlivých cedulí, zasedali i učitelé obecné školy.⁸⁸

⁸⁶ *Kronika české školy v Prachaticích*, s. 212

⁸⁷ Tamtéž, s. 228

⁸⁸ Tamtéž, s. 216

2.6.4 Kulturní vyžití a rekreace

2.6.4.1 Pravidelné oslavy

Pravidelnými oslavami mám na mysli tehdejší pilné dodržování státních svátků, připomínání si prezidentových narozenin, činnosti konané během Dne dětí či vánoční oslavy.

2.6.4.1.1 28. říjen

Významný den 28. říjen je připomínán každý rok od ukončení první světové války. Ti, kdo plnili prázdné stránky kronik, zejména té školní, neopomněli tento den zmínit. Státní svátek byl většinou oslavován a připomínán tak, že se na významném místě, v tomto případě v prostorách Národního domu, sešli občané města, školní dítko, profesorský a učitelský sbor, prve nechyběli ani vojáci, zejména legionáři. Následovaly proslovy, společné zazpívání hymny a roku 1920 bylo na programu i slavnostní zapalování ohňů či střelba z vojenských pušek.⁸⁹ Později k těmto snahám přibyl veřejný koncert živé hudby a jiné činnosti, což potvrzuje zápis ze školní kroniky: „*České domy a úřady byly ozdobeny prapory a okna jednotlivců malými praporky, jichž okresní sbor osvětový objednal přes tisíc. Potom zúčastnila se škola jako celek dvou biografických představení poučně zábavných, prohlédla zvěřinec a cirkus a navštívila divadelní představení „Z pohádky do pohádky“ od (...) K. Drimmla.*“⁹⁰

2.6.4.1.2 Narozeniny prezidenta republiky

7. březen, den narození Dr. Tomáše G. Masaryka, byl ve znamení spíše školních oslav. Žactvo se shromáždilo většinou v jedné ozdobené třídě, kde bylo formou proslovu informováno o prezidentově životě, zásluhách a jeho dílech. Následovaly recitace, jejichž obsahem byla přání Masarykově dlouhému životu a zdraví, a společně zazpívána státní hymna. To vše bylo doprovázeno prapory a celkově příležitostně

89 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 206–214

90 Tamtéž, s. 251

ozdobenou budovou. Mnohdy byli na celé akci přítomni i rodiče žáků. Školní kronika dále informuje, že po oslavě se lidé držíce praporky houfně přemístili do prostor Národního domu, kde slavnost pokračovala. Později se v tento den konal lidový koncert.⁹¹

2.6.4.1.3 Vánoce a péče o chudé děti

Vánoční svátky v tom širším pojetí byly založeny na obdarovávání chudých. Poměrně velkou úlohu zde měla mimo jiné i Okresní péče o mládež, jež organizovala vánoční nadílky zejména pro potomky nemajetných občanů. Dětem bylo darováno teplé oblečení, boty, punčochy, rukavice. Poměrně zaběhlá a velmi úspěšná byla akce vaření polévek a kakaa pro chudé a podvyživené děti probíhající pravidelně během měsíce prosince většinou až do konce školního roku.⁹² Charitativní akce se však nekonaly jen během vánočních svátků, ale i v průběhu roku.

2.6.4.1.4 Dětský den

Dětský den probíhal vesměs v podobném duchu jako v současnosti. Děti nacvičovaly několik básní, písní, tanců, zúčastňovaly se nejrůznějších her na místním hřišti. Nechyběl ani orchestr vedený některými kantory a zajímavé atrakce. Pokud jde o datum konané záležitosti, bylo zvoleno 28. září, někdy 20. červen či dnes už klasický a od roku 1925 mezinárodně zvolený 1. červen.⁹³

2.6.4.2 Příležitostná oslava

Počátek dubna 1919 a vůbec dlouho poválečné dny byly u nás mimo jiné symbolem i upřímně očekávané svobody a to jak globální, tak osobní. Jedním z jakýchsi výrazů onoho prožívání osamostatnění a vymanění se z monarchistické kontroly, se kterou souvisela rozvinutá germanizace, je i zasazení dřeviny, jež je považována za národní

91 *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 187–237

92 Tamtéž, s. 186–236

93 Tamtéž, s. 220–238

strom, čili lípy malolisté (taktéž lípy srdčité).

Prachatictí Češi se činnosti ujali s nadšením. Den, kdy byla lípa zasazena, byl 6. duben 1919. Slavnost, během které byl strom, ve městě známý jako lípa Svobody, zasazen, byla uspořádána místním vojenským velitelstvím. Dle zápisu v kronice měla akce mimořádný úspěch a zúčastnili se jí i žáci s celým učitelským sborem. Celá akce vedla k rozvoji vědomostí zejména u mládeže.⁹⁴

2.6.4.3 Školní výlety a rekreace

Aktivní pohyb a pobyt na čerstvém vzduchu přispívá k rozvoji jedincova zdraví. Zvláště děti, které půl dne stráví sezením ve školních lavicích, potřebují jakousi pohybovou změnu, aktivní odpočinek. Proto byly školní výlety a pohybové aktivity velmi oblíbené a staly se neoddelitelnou součástí výuky. Stejně tomu bylo v prachatické obecné škole.

Učitelé se svými žáky využívali zdejšího přírodního prostředí k vycházkám a k výletům. Oblíbeným cílem byl Zlatý potok či nedaleká rozhledna Libín. Těch se účastnili žáci starších ročníků, ti mladší poznávali nejprve městské okolí. Cílem jednotlivých výletů byl Tábor, Hluboká nad Vltavou, hrad Zvíkov či Helfenburk, dokonce i město Písek a jeho pamětihodnosti. Tato aktivní forma odpočinku přispívala k všeobecnému rozvoji osobnosti dítěte, což si kantoři plně uvědomovali.⁹⁵

2.6.5 Střípek ze zajímavostí

Během studování zápisů školní kroniky mne zaujala jedna událost, kterou bych ráda zmínila ve své práci. Pravděpodobně pan řídící onu událost nazval „Povětrnostní poměry“. Zápis to není nijak veselý, neboť se zde píše o krutých mrazech a návalu sněhu, ale i tato informace do mé práce jistě patří, poněvadž následky oněch dlouho trvajících mrazů ovlivnily chod veřejného a školního života.

Vše začalo zimou na přelomu roku 1928/1929. Napadlo nepřeborné množství sněhu a mrazy byly vysoké. Více pokračuje zápis: „*V Prachaticích dostoupily -42 °C, nejvyšší*

⁹⁴ *Kronika české školy v Prachaticích*. s. 188

⁹⁵ Tamtéž, s. 218–258

*z celé republiky, v Českých Budějovicích -46 °C. Následky toho byly katastrofální, poněvadž mrazy kolem -40 °C trvaly nepřetržitě týden ve dne v noci, pak dva až tři dny polevily nepatrně a znovu stouply. Ptactvo a zvěř hynula houfně, vysoká zvěř byla nalezena zmrzlá u jeslí s potravou, ano i lidé zbloudilí zmrzli. I školní děti na cestě ze školy zmrzly. Avšak všichni lidé strádali, poněvadž nebyl dostatek paliva, z lesa nebylo lze pro spousty sněhu dopravit dříví, železnice jezdily nepravidelně (...).*⁹⁶

2.7 Obecná škola během okupace a první léta po osvobození

2.7.1 Školské změny obecně

Okupační akt roku 1939 znamenal degradaci celého školského systému a nejen jeho. Nacisté realizovali likvidaci jednotlivých škol. Do podzimu téhož roku obsadili třicet dva českých obecných a měšťanských škol. Cíle nacistické pedagogiky byly naprosto odlišné od demokratických tradic našeho školství. Okupanti preferovali tělesnou zdatnost jedince, teorii vyšší germánské rasy, u mládeže posilovali vůli a její pocit jedinečnosti a nepřemožitelnosti. Specifikem školského systému v tehdejší Německu bylo vybudování elitních škol pro vůdčí typy Hitlerovy ideologie, čili jakési nacionálně politické ústavy.⁹⁷

Likvidace byla zaměřena na vysoké školy, s čímž souviselo i odvážení studentů a kantorů do koncentračních táborů, na střední školy a dokonce i na školy zaměřené na základní vzdělávání. Podle příkazu K. H. Franka z 2. dubna 1941 byla měšťanská škola prohlášena za výběrovou, kterou směla navštěvovat jen třetina žáků vycházející z obecné školy. Pro většinu dětí tak absolvování obecné školy znamenalo konec školní docházky. Likvidace českého školství proběhla do nejmenších detailů. Byly provedeny změny v učebních plánech a v rozvržení vyučovacích hodin. Během jara a léta 1939 do roku 1941 prošly české učebnice přísnou kontrolou a ve výsledku jich bylo 1 200 zrevidováno a opět byla zavedena povinná výuka německého jazyka.⁹⁸

96 *Kronika české školy v Prachaticích*, s. 253

97 SOMR, M., et al. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 250–251

98 Tamtéž, s. 251–252

2.7.2 Prachatice jako součást Říše

1. října 1938 překročily německé vojenské jednotky české hranice a hřebeny Šumavy. Během pár dní obsadily část jihočeského pohraničí a z toho pomyslnou polovinu prachatického okresu. V úterý 4. října byla československá armáda nucena ustoupit až do Prachatic, kde se ubytovala mimo jiné i v prostorách škol. Do poslední chvíle nebylo jisté, zda bude město připojeno k Říši, nebo zůstane české (hranicí by byl vrchol Libína). Prachatičtí nacisté ale nelenili a vyslali k Hitlerovi svou delegaci, která měla zajistit připojení města k Německu. 5. října do města přijeli členové mezinárodní komise a prohlíželi si okolí. Ortel byl vyřčen hned druhý den ve čtvrtek. Více píše pan Vačkář ve svém díle Prachatice v letech 1938–1945: *„Byla to dlouhá noc. Málokdo spal. Čtvrteční ráno bylo krásné. Libín byl čistý jako panna. Černá hora klidně oddychovala, Prachatice vstávaly z mlh. Na náměstí se scházeli hraničáři. Co pohled, to otázka. Němci se spokojeně usmívali. Hodiny se vlekly. Co je, co je nového? Pokrčení ramen, zoufalý pohled. Nic. Nic se ještě neví. Lidé nešli ani na oběd. V jednu hodinu zaburácela radost: Prachatice zůstanou v Čechách. Lidé se smáli, objímali se, plakali radostí. Zklamání. Byla to mylná zpráva. Telefonické odpovědi ministerstva vnitra byly neurčité. Až v půl třetí odpoledne zazvonil telefon. Ticho. „Halo, halo, Prachatice zabírá v sobotu 8. října říšskoněmecké vojsko.“ Nejprve nikdo nepromluvil. Nikdo se ani nepohnul. (...) Pěsti se zatínaly, zuby skřípaly, v očích bylo plno slzí, srdce krvácela, čela byla jako nebe před bouří.“⁹⁹*

Rodilí Češi se museli vystěhovat, školy se přestěhovaly do Vodňan. Červený kříž a Okresní péče o mládež do Vlachova Březí. Zůstalo jen pár těch, kteří zde měli živnost a hospodářství. V sobotu ráno bylo město zcela německé, všude visely rudé prapory a vlajky s hákovým křížem. České nápisy obchodů a ulic byly znovu přejmenovány a přepsány do němčiny. Hlavní náměstí bylo přejmenováno na Adolf Hitler Platz. Zásobování zde ale bylo podle pamětníků o něco lepší než v Protektorátě.¹⁰⁰ Nadřazené a hulvátské chování Němců tamní české obyvatelstvo už moc nepřekvapilo.

99 VAČKÁŘ, M. *Prachatice v letech 1938 až 1945*. 1988. s. 9

100 Tamtéž, s. 10–21

2.7.3 Využití prostorů Obecné školy a výuka

Obsazením města ztratilo mnoho dětí z okolních vesnic možnost navštěvovat svou původní školu. Musely tak denně chodit pešky až do školy v Těšovicích. Ve Starých Prachaticích, jež byly k Říši také připojeny, byla zřízena česká škola s názvem Deutsche Schule mit tschechischen unterrichtsprache. Byla pouze jednotřídní s návštěvou až třiceti dětí. Učila zde Martha van der Abeele, která odtud odešla až na konci války. Vyučováno bylo tělesné výchově, prvouce, čtení a psaní, vlastivědě, německému jazyku, zeměpisu, dějepisu. Dále pak přírodopisu, přírodopytu, náboženství, matematice a nauce o tvarech měřických, hudbě, kreslení. Nechyběla ani výuka ručních prací pro chlapce i pro dívky a nauka o domácím hospodářství. Školní výuka začínala v osm hodin ráno a končila hodinu po poledni.¹⁰¹ Budova obecné školy byla využívána pro výuku německých dětí.

7.2.4 Školní budova těsně před osvobozením a rok 1949

Budova původní obecné školy byla na konci války využívána pro raněné vojáky ze slovenské a maďarské fronty. V zimě se často nevyučovalo, poněvadž docházelo uhlí. Děti tak dostávaly mnoho domácích úloh. Na jaře byly ve školních prostorách sklady potravin, prádla, nábytku a jiného zařízení, rovněž zde bylo mnoho raněných vojáků, proto byly místnosti využity i jako lazaret. Ten byl vystěhován 3. května 1945, vlajky s hákovým křížem byly z domů odstraněny. Prostor kolem budovy a nemocnice byl zaplněn vojskem a automobily všeho druhu. Po kapitulaci Německa bylo ve školním objektu sídlo velitelství jednotky americké armády a stále válečného lazaretu.¹⁰²

Školní rok 1945/1946 je zahájen až 17. září. Výuka zatím probíhala v budově čp. 249 v Zahradní ulici. Původní budova začala sloužit svým účelům až o rok později. Do ukončení odsunu Němců navštěvovaly školu i německé děti. Řídícím učitelem byl jmenován Václav Pintr. V roce 1946 byla škola rozdělena na chlapeckou (řídící učitel František Nožička) a dívčí (řídící učitel Václav Pintr). Ředitelem byl jmenován rovněž František Nožička, který zastával funkci i za zemřelého pana Pintra a to až do nástupu

101 VAČKÁŘ, M. *Prachatice v letech 1938 až 1945*. 1988. s. 27–28

102 Tamtéž, s. 64–70

Anny Nožičkové-Slavíkové, jež byla v prosinci 1947 jmenována řídící učitelkou vzdělávacího ústavu. Takto rozdělená výuka fungovala až do léta 1949, kdy byla obecná a měšťanská škola spojena v jednu tzv. národní školu koedukační.¹⁰³ Školní ústav ve Vodňanské ulici slouží svému účelu dodnes. Touto informací bych chtěla svou práci ukončit, protože pojmenování obecná škola oficiálně zaniklo a mým záměrem není zmapovat (v rámci mně vlastních možností) i výchovně-vzdělávací chod národní školy.

¹⁰³ FENCL, P. *Prachatice očima kronikáře 1945–1985*. Prachatice: Okresní vlastivědné muzeum v Prachaticích. 1986. s. 16

ZÁVĚR

Během psaní této práce jsem získala mnoho cenných informací ohledně vývoje základního školství (konkrétně toho českého) v Prachaticích. Zdrojem informací mi byly publikace od pana Jůvy (Stručné dějiny pedagogiky), Miroslava Somra (Dějiny školství a pedagogiky), Miloslava Vačkáře (Prachatice v létech 1938 až 1945), P. Fencla (Prachatice očima kronikáře), Nečase a Starého (Mistr Jan Hus a Husinec), Maška (Paměti o školách a učitelích na Prachaticku), Miloše Václava Kratochvíla (Jan Hus), dále pak Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnázia v Prachaticích, Průvodce Prachaticemi, v Listech Prachaticka otisknuté články Václava Starého a samozřejmě Kronika české školy v Prachaticích, ze které jsem čerpala asi nejvíce. Vysvětlení je prosté. Mým záměrem bylo posbírat a následně shrnout všechny potřebné informace týkající se mimo jiné i detailních skutečností a ty jsou obsaženy převážně v oné kronice v podobě dochovaných zápisů řídících učitelů.

Cíle stanovené v úvodu práce se do jisté míry shodují s mými představami, dalo by se tedy říci, že jsem zjistila a popsala to, co jsem chtěla. Získala jsem vědomosti týkající se faktů hovořících o příčinách založení české školy, o tom, jakým předmětům bylo vyučováno, kdo byl členem učitelského sboru a v jakých podmínkách kantoři žili, tedy zda byl stav bytů a jejich mezd uspokojivý či nikoliv. Také se mi podařilo zjistit, že škole byly dodávány učební pomůcky i formou darů a grantů, to asi nejvíce vedlo k názornější a barvitější výuce. Velmi mne zajímala i odpověď na otázku týkající se rekreace žáků během první republiky. Odpověď mě potěšila, neboť učitelé a jejich svěřenci v rámci rekreace poznávali městské nejbližší a zároveň i poněkud vzdálenější okolí. Kladně bych hodnotila i školní výlety po republice za účelem rozšiřování vědomostí o státních pamětihodnostech a o historických i jinak zajímavých městech vůbec. Nabyté informace bych také shrnula následovně: vývoj ústavu proběhl víceméně zdárně. Soudím tak proto, že ustál veškerý nátlak ze strany Němců žijících ve městě a jeho blízkém okolí, i když jeho existence mnohdy stála na samém kraji propasti zániku. Asi největší úspěch a rozkvět škola zaznamenala během první republiky, kdy bylo možné podporovat „českou věc“. Co se týče životních podmínek vyučujících, nebyly dostatečně uspokojivé, plat sice nebyl nijak vysoký, ale i tak víceméně stačil. To samé nemohu říci o bytových podmínkách, které byly častými důvody toho, proč učitelé

opouštěli zaměstnání v místní škole. Interesantní byla i zjištění o stavbě a vývoji gymnázií a literátské škole. O původu jejich studentů a o opravdu nelehkém životě tehdejších kantorů, jimž doba nezajišťovala zrovna uspokojivé podmínky k žití.

Informací k těmto tématům je opravdu mnoho, často se mi proto nedařilo respektovat fakt, že to nejsou okruhy, kterým se musím věnovat podrobněji. Jako nedostatek bych označila částečnou informovanost ohledně detailního průběhu školní výuky na české (dnes základní) škole. Problém lze překonat důkladnějším studiem na dané téma, ale nejsem si jistá, dal-li by se vyhledat uspokojivý počet informací. Každopádně bych toto řešení viděla spíše jako součást práce zaměřené konkrétně na rozvržení výuky a na metody předávání potřebných vědomostí.

Tato práce by mohla sloužit jako jeden z podkladů pro výše zmíněnou studii ohledně preferovaných vyučovacích metod, dále pro studie týkající se středních škol, zejména gymnázií a jejich vývoje, pro zpracování života mistra Jana Husa a jeho spojitosti s Prachaticemi či nedalekým Husincem. Dle mého je zde i zajímavý materiál k písemnému zmapování česko-německých vztahů a průběhu druhé světové války v jižních Čechách vůbec.

Na závěr bych chtěla poděkovat pracovnícům Okresního archivu v Prachaticích, bez jejichž pomoci bych jen stěží získala výše potřebné informace.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Písemný zdroj:

Kronika české školy v Prachaticích

Tištěné zdroje a strojopis:

Almanach k 650. výročí školství v Prachaticích a k 50. výročí založení gymnasia v Prachaticích. Prachatice: Ředitelství gymnasia v Prachaticích, 1970.

FENCL, P. *Prachatice očima kronikáře 1945–1985.* Prachatice: Okresní vlastivědné muzeum v Prachaticích, 1986. ISBN nevedeno.

JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky.* Brno: PAIDO, 2003. ISBN 80–7315–062–X.

KRATOCHVÍL, M. V. *Jan Hus.* Praha: Naše vojsko, 1952. ISBN nevedeno.

MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku.* Prachatice: ONV, 1969. ISBN nevedeno.

NEČAS, J.; STARÝ, V. *Mistr Jan Hus a Husinec.* Praha: Svěpomoc, 1969. ISBN nevedeno.

Průvodce Prachaticemi: Fotoreprint původního vydání z 1905. Prachatice: FOTOČAPEK, 1995.

SOMR, M., et al. *Dějiny školství a pedagogiky.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN nevedeno.

STARÝ, V. K dějinám české obecné školy v Prachaticích. *Listy Prachaticka*, 1995, roč. 3, č. 246, s. 13.

STARÝ, V. Počátky českého školství na Prachaticku. *Listy Prachaticka*, 1995, roč. 3, č. 247, s. 10.

VAČKÁŘ, M. *Prachatice v létech 1938 až 1945.* 1988. Strojopis.

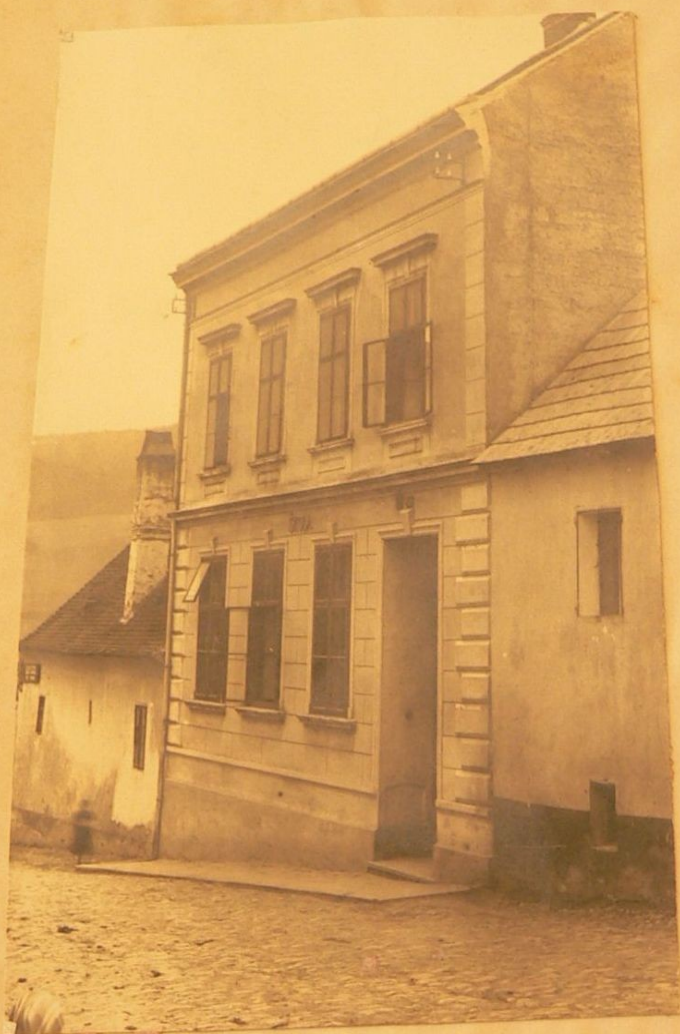
SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I. Literátská škola v Prachaticích
- Příloha II. Bývalá budova obecné školy v Klášterní ulici
- Příloha III. Obecná škola umístěna na Velkém náměstí v Prachaticích v domě č. p. 45
- Příloha IV. Zápis služného vyučujících (období 1881 do roku 1918)
- Příloha V. Zápis služného řídícího učitele Karla Peprného
- Příloha VI. Tabulka zachycující počet dětí ve školním roce 1929/1930
- Příloha VII. Fotografie nové školní budovy existující dodnes

PŘÍLOHY

Příloha I

24. XI. 1925. *Miroslav Šimec*, Bratislava, ref. mišano.

8/1. 26. So. Drobil k

o. s. imp.

Příloha II

Příloha III

Služné městské bylo:

Říd. měitel Gofferte V. 600 zř služné 200 zř fundicím příd

120 zř přibyté celkem 920 zř

p. Antonín Vydroa 600 zř služné + 75 zř remunerace = 675 zř.

p. Karel Chmel 600 zř " + 75 zř rem. ze nov. jazy = 675 zř

p. Jan Ladecný 450 zř " + 75 " " = 525 zř

p. Jan Křípka 450 zř - - - = 450 zř

katech p. P. Jelina Tomáš za 4 třídy 240 zř

" P. Nakub Grouser za 1 třídu 60 zř

individu. měit. p. Pěchová - - - 240 zř.

Celkem 3 485 zř

Příloha IV

to:

Karel Šepaný, řídící učitel:	600 Kč.
Základní sluzné	100 "
Funkční přídavek	50 "
I. výměru státního	100 "
II. " " "	100 "
III. " " "	100 "
IV. " " "	100 "
V. " " "	50 "
	<hr/>
	úhrnem 1100 Kč.

Příloha V

Škol. rok 1930-31 byl obvykle zakončen v sobotu 27. června 1931. Počet žáků byl tento:

I. A třída 21 hochů + 20 dívek = 41 dětí

I. B " 17 " + 15 " = 32 "

II. A " 16 " + 21 " = 37 "

II. B " 15 " + 19 " = 34 "

III. A " 15 " + 16 " = 31 "

III. B " 13 " + 16 " = 29 "

IV. A " 17 " + 17 " = 34 "

IV. B " 19 " + 14 " = 33 "

V. " 23 " + 21 " = 44 "

Celkem 156 hochů + 159 dívek = 315 dětí.

Příloha VI

Příloha VII

ABSTRAKT

JUŘICOVÁ, I. *Počátky vzdělávání v Prachaticích. Se zaměřením na Obecnou školu českou*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Z. Svobodová.

Klíčová slova: Literátská škola v Prachaticích, mistr Jan Hus, české a německé gymnázium v Prachaticích, Obecná škola česká, Prachatice během okupace

Práce je zaměřena na popis a shrnutí vývoje vzdělávání v Prachaticích. Stručněji popisuje vzdělávání ve středověku a to zejména na literátské škole. Následně se zabývá etapou existence nejprve německého gymnázia, později českého. Je zde nastíněn i národnostní problém, čili soužití Čechů a Němců v jednom městě a jeho blízkém okolí. Podkapitola o této národnostní problematice je kratšího charakteru, ale kvalita „sousedských“ vztahů se prolíná víceméně celou prací. Dále se práce poněkud detailněji zabývá Obecnou školou českou, okolnostmi týkající se jejího vzniku a jejím chodem během třech období, čili v letech 1881–1918, 1918–1938, během okupace a prvními léty po osvobození. Poslední etapa je oproti předchozím dvěma stručnější. Práce končí rokem 1949, dobou, kdy termín obecná škola zanikl.

ABSTRACT

The beginning of education in Prachatice. Intend on Czech Elementary school.

Key words: Literary school in Prachatice, mistr Jan Hus, Czech and German grammar school, Czech Elementary school, Prachatice during occupation

The thesis is focused on the description and summary of the development of education in Prachatice. It briefly describes education in the Middle Ages and especially in a literary school. Then it deals with a stage of existence of the German grammar school, later the Czech one. A national problem is outlined here, which means co-existence of the Czechs and the Germans in one town and its close surroundings. A subsection dealing with this national point of issue is rather shorter, nonetheless the problems of a quality of neighbourhood relations penetrate the whole thesis. Then the thesis deals with a Czech Elementary school in detail, with circumstances concerning its establishment and its operation during three periods, which means in the years 188–1918, 1918–1938, during occupation and first years after liberation. The last stage is rather brief in comparison with the previous two. The thesis ends with the year 1949, thus with a year when the sign Elementary school disappeared.